

Regionala strategier på lokal nivå

Om kulturarv- och kulturmiljöarbete i regionalt och kommunalt utvecklings- och tillväxtarbete

Antonia Klüft

Uppsats för avläggande av filosofie kandidatexamen i
Kulturvård, Bebyggelseantikvariskt program
15 hp
Institutionen för kulturvård
Göteborgs universitet

2011:36

Naturvetenskapliga
fakulteten

Regionala strategier på lokal nivå :
om kulturarv- och kulturmiljöarbete i regionalt och
kommunalt utvecklings- och tillväxtarbete

Antonia Klüft

Handledare: Bosse Lagerqvist

Kandidatuppsats, 15 hp
Bebyggelseantikvariskt program
Lå 2010/11

UNIVERSITY OF GOTHENBURG
Department of Conservation
P.O. Box 130
SE-405 30 Göteborg, Sweden

www.conservation.gu.se
Tel +46 31 7864700
Fax +46 31 786 47 03

Program in Integrated Conservation of Built Environments
Graduating thesis, BA/Sc, 2011

By: Antonia Klüft
Mentor: Bosse Lagerqvist

Regional strategies at local level : on cultural heritage work in regional and municipal growth work

ABSTRACT

The following essay aims at the interplay between regional och municipal growth work, and the way cultural heritage is used in growth work strategies. The main issue has been whether the regional strategies are followed up in the municipal strategies, which has been investigated by means of question *which impact the region's strategies has at the local level.*

The essay draws upon an instrumental perspective on cultural heritage and cultural environment, here defined as instruments in the national development and growth efforts. Three publications that highlights potential roles of cultural heritage and cultural environment to act as instruments in the regional and municipal development and growth efforts has thereby been selected as theoretical models. These roles has further been summarized in a tabular form as a schematic division of main themes with sub-categories, used as a framework for deciphering the regional and municipal strategies.

A content analysis of available strategies at both regional and local levels have been used as a method for investigating the issue, where the role of cultural heritage and cultural environment (as defined in the schematic table) has guided the reading. A demarcation was made based on a case study – the region of Blekinge.

The study shows that the regional strategies have relatively weak impact at the local level, and thereby highlights a need for better interaction and interplay between the two administrative levels, as discussed here.

Title in original language: Regionala strategier på lokal nivå : om kulturarv- och kulturmiljöarbete i regionalt och kommunalt utvecklings- och tillväxtarbete

Language of text: Swedish

Number of pages: 49

Keywords: Cultural heritage, culturalisation, development, growth work, regional and municipal interplay, strategic planning

ISSN 1101-3303

ISRN GU/KUV—11/36--SE

Innehållsförteckning

Begreppsapparatur

1.	INLEDNING	7
1.1.	Bakgrund och problemformulering	7
1.2.	Frågeställningar	8
1.3.	Syfte	8
1.4.	Metod och material	8
1.5.	Avgränsningar	10
1.6.	Normativ värdegrund : författarens utgångspunkt	10
1.7.	Teoretisk ram	11
1.7.1	<i>Näringsfrämjande aspekter</i>	11
1.7.2.	<i>Aspekter på God livsmiljö</i>	14
1.7.3	<i>Attraktivitetsskapande aspekter</i>	14
1.8.	Disposition	15
1.9.	Tidigare forskning	15
2.	”UTVECKLINGSKRAFT I ALLA DELAR AV LANDET” : EN ÖVERBLICK AV SVENSK REGIONALPOLITIK	18
2.1.	Från svensk regionalpolitik till regional utvecklingspolitik och regional tillväxtpolitik	18
2.2.	Regionaliseringsdebatten i fokus : frågor om ansvarsfördelning och regionförstoring	19
2.3.	Styrdokument	20
2.4.	Genomförande av regional tillväxtpolitik : regionala och kommunala aktörer i tillväxtarbetet	21
3.	KUNSKAPSSAMHÄLLE, INFORMATIONSSAMHÄLLE ELLER UPPLEVELSESAMHÄLLE? : SAMTIDEN KONTEXTUERAD – OM KULTURENS INSTRUMENTALISERING	22
3.1.	Kultur, kulturarv och kulturmiljö som tillväxtfaktor	22
3.2.	Aspekter på instrumentaliserings av kulturarv och kulturmiljö	24
4.	FALLSTUDIE : BLEKINGE LÄN	27
4.1.	Utgångsläget	27
4.1.1 .	<i>Historisk bakgrund</i>	27
4.1.2.	<i>Politisk struktur</i>	28
4.2.	Biosfärområdet Blekinge Arkipelag	28
4.3.	Entreprenörskap och kulturarv	29
5.	STRATEGIER FÖR KULTURARV OCH KULTURMILJÖ I TILLVÄXTARBETET : REGIONAL NIVÅ	30

5.1.Attraktivitetsskapare	32
5.2.Näring	33
5.3.God livsmiljö	34
6. STRATEGIER FÖR KULTURARV OCH KULTURMILJÖ I TILLVÄXTARBETET : KOMMUNAL NIVÅ	36
6.1.Attraktivitetsskapare	38
6.2.Näring	38
6.3.God livsmiljö	39
7. RESULTAT OCH SLUTDISKUSSION	41
8. SAMMANFATTNING	43
9. KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	44
9.1 Tryckta källor	44
9.2 Elektroniska källor	46
9.3 Bildförteckning	49
10. BILAGOR	50
10.1 Bilaga 1	50
10.2 Bilaga 2	56

Begreppsapparatur

Uppsatsen håller ett visst fokus på *regionen* som administrativ enhet. En smärre problematik ligger dock i regionen som begrepp, eftersom det i vardagligt tal ofta figurerar synonymt med benämningen *län*. En kort precisering av innebörden i dessa två begrepp följer därför nedan.

Län

Med län avses i uppsatsen ett område inom nationen, vars gränser utgörs av den administrativa indelningen av Sverige som gjordes vid 1634 års länsreform. Inom länet verkar länsstyrelsen som statlig samordnare, samt landsting (sedan 1862) med ansvar för bland annat hälso- och sjukvård och kollektivtrafik.

Region

Avser vanligen ett *geografiskt* område, men ges från mitten av 1990-talet också en politisk definition. I nationalencyklopedin från 1994 beskrivs att regionen – i *administrativa* sammanhang – vanligen betecknar en *nivå* mellan centralmakten (staten) och lokalsamhället (kommunerna).

Gränserna för regionen sammanfaller ofta med länsgränserna, men kan också sträcka sig över desamma. Ibland definieras regionens utbredning utifrån en särskild karaktäristika som skiljer det från omgivande områden.¹

I uppsatsen avses den politiska definitionen av begreppet, där en region utgör en administrativ enhet med *visst självstyre*. Dessa regioner är autonoma, det vill säga har rätt att bestämma över vissa inre angelägenheter utan att ha egen suveränitet.

En viss differens mellan de två begreppen ligger också i att *myndighetsuppgifterna* sköts av länsstyrelsen, på länsnivå, medan *politiska* uppgifter sköts av landstingen eller regionerna (vars beslutsfattare väljs direkt av länets befolkning).

---

¹ <http://www.alba.nu/Nummer2/regiondef.html>

Vidare finns här en poäng i att kort specificera vad som i uppsatsen avses med **strategi**, eftersom ett fokus ligger på hur *strategiska dokument* inom den regionala och lokala nivån tar sig uttryck. Här avses en målbaserad handlingsplan, med tydliga riktlinjer för *hur* regionen eller kommunen avser leva upp till/fullfölja uppställda mål. Detta i kontrast till en *vision*, som i mina ögon håller fokus enkom på önskvärda mål, men utan att definiera hur dessa ska uppfyllas.

1. Inledning

1.1. Bakgrund och problemformulering

De senaste åren har *regionen* som administrativ enhet tillmätts allt större betydelse för det nationella utvecklings- och tillväxtarbetet. Det uttrycks till exempel att ”*Sveriges tillväxt är summan av regionernas tillväxt*”.²

Sveriges regionala utvecklingspolitik introducerades 2001³ med syftet att etablera en sammanhållen politik för hela landet, som också kunde anpassas till regionala skillnader och förutsättningar.⁴ Idag genomförs utvecklingspolitiken inom ramen för ”*En nationell strategi för regional konkurrenskraft, entreprenörskap och sysselsättning 2007-2013*” med *Regionala utvecklingsprogram* (RUP)⁵ och *Regionala tillväxtprogram* (RTP) som verktyg.

Parallellt har kulturens roll i det regionala utvecklings- och tillväxtarbetet kommit att uppmärksammas som en allt betydelsefullare faktor. Sedan början av 2000-talet har kultursektorsmyndigheterna samarbetat kring frågor om kultur, kulturarv och regional utveckling och tillväxt.⁶ Forskningsprojektet ”*Kulturarvet som resurs för regional utveckling*” startades 2001 på initiativ av Riksantikvarieämbetet⁷, och under 2007 genomfördes det så kallade *KRUS-projektet*⁸ (*kulturen i regionala utvecklingsstrategier och program*) med syftet att kartlägga hur kultur och kulturarv lyfts fram i regionalt utvecklingsarbete.⁹

De regionala utvecklingsprogrammen regleras i *Förordningen (2007:713) om regionalt tillväxtarbete* och innehåller regionens samlade prioriteringar, mål och strategier. Meningen är att de ska utgöra ramverk för andra, mer sektorsspecifika, program – till exempel kommunala kulturmiljöprogram.

---

² Tillväxtverkets hemsida; fakta och statistik; om regional utveckling

³ SOU 2007:13 s. 39

⁴ Ibid. S. 39

⁵ Ersätts under 2011 av Regionala utvecklingsstrategier (RUS)

⁶ Gustafson, K (2009) s. 5

⁷ Paju, M (2002) s. 4

⁸ Delaktiga aktörer: Riksantikvarieämbetet (RAÄ), Kulturrådet, Riksarkivet, Sveriges kommuner och landsting (SKL), Institutet för tillväxtpolitiska studier (ITPS), Verket för näringslivsutveckling (NUTEK)

⁹ Kultur, kulturarv och näringsliv i samverkan (2008) s. 6

Från flera håll har framförts att tydligare koppling mellan regionens olika strategiska dokument behövs.¹⁰ Boverket har nyligen utkommit med en rapport (2011:3) om hur det regionala tillväxtarbetet bättre ska kunna kopplas till den fysiska planeringen så att regionala strategier ges kommunal förankring och legitimitet. Av texten framgår att det finns problem både på regional och lokal nivå; kommunala företrädare menar att regionernas utvecklingsprogram inte har någon större betydelse för den kommunala planeringen därför att de ofta är för generella och för övergripande för att kunna fungera stödjande; å andra sidan framhåller regionala företrädare att kommunernas översiktsplaner är vagt användbara i utvecklingsarbetet eftersom de sällan uppdateras, och eftersom de i högre grad behandlar rena markanvändningsfrågor istället för mer utvecklingsinriktade och strategiska aspekter.¹¹

1.2. Frågeställningar

Mot bakgrund av ovanstående borde tesen ”*regionernas tillväxt är summan av kommunernas tillväxt*” rimligen gälla. Men vad händer i steget mellan regionala strategier och kommunala program? VILKEN GENOMSLAGSKRAFT HAR REGIONENS STRATEGIER PÅ LOKAL NIVÅ? Utgångspunkten är att de kommunala programmen ska spegla den regionala strategin, men vilka tolkningsutrymmen och spelrum finns?

1.3. Syfte

I fokus för uppsatsen står *kulturarvets* och *kulturmiljöns* roll i utvecklings- och tillväxtarbetet; därmed avses inte att undersöka utvecklings- och tillväxtstrategierna i sin helhet. Avsikten är istället att undersöka HUR DET KOMMUNALA KULTURMILJÖARBETET FORMULERAS I RELATION TILL REGIONENS STRATEGI FÖR KULTURARV OCH KULTURMILJÖ. Detta sker genom att kulturarvets och kulturmiljöns roll i regionalt och kommunalt tillväxt- och utvecklingsarbete diskuteras i relation till en regionalpolitisk översikt (del I), samt genom en empirisk undersökning utifrån en fallstudie – Blekinge län (del II).

1.4. Metod och material

Undersökningen genomförs i huvudsak genom textanalyser. En regions strategi avseende kulturmiljö analyseras med utgångspunkt i dess samlade strategiska dokument – Region Blekinge används här som föremål för en fallstudie, och avgränsar således urvalet av empiriskt material. Efter genomgång av den regionala nivåns strategi sker en avstämning mot kommunernas (inom regionen) kulturmiljöstrategier, så som de uttrycks i kommunala översiktsplaner och kulturmiljöprogram (där sådana finns).

---

¹⁰ Se t. ex. Kultur kan göra skillnad! (2009) s. 12, Agenda kulturarvs idébank – Långsiktighet (Regionala kulturarvsagendor) s. 2, Regionala utvecklingsprogram, RUP : ett metodutvecklingsarbete : myndigheternas rapporter Bilaga 1 till slutrapport (2005) s. 161, 190, Regionala utvecklingsprogram, RUP : ett metodutvecklingsarbete : slutrapport (2005) s. 153, Hulusjö, N (2009) s. 27, Projektarbetet KRUS (2008) s. 39, Strategier för regional utveckling : kapplöpning mellan regioner (2004) s 7, 12, Regionala tillväxtprogram och fysisk samhällsplanering (2004) s. 8

¹¹ Rumslig utvecklingsplanering – länken mellan regionalt tillväxtarbete och kommunal översiktsplanering (2011) s. 29, 42

En tillämpbar metod i det här sammanhanget är så kallad *innehållsanalys*. Den bygger på att insamlat material kodifieras till kategorier och teman. Målet med metoden är att bilda modeller som i kompakt form presenterar det fenomen som undersökts – till exempel i form av begreppskartor. Syftet är att få fram kondenserade och översiktliga beskrivningar av en företeelse.

Vid innehållsanalys görs upprepade genomläsningar av materialet för att urskilja ord, meningar eller stycken som har betydelse för det man vill undersöka – så kallade *meningsbärande enheter*. Genom att kondensera enheterna i en vidare analys – och genom kodifiering ta fasta på det mest väsentliga i varje enhet – kan dessa grupperas i kategorier.

Utmaningen ligger i forskarens förmåga att skapa kategorier så att de beskriver det fenomen som ska tolkas så tillförlitligt som möjligt. Samtidigt är frågan om de meningsbärande enheternas omfång känslig; görs de för stora finns risk att fler än en företeelse belyses, och för små enheter kan innebära ett fragmenterat material.¹²

En typ av innehållsanalys är så kallad *riktad* innehållsanalys. I en sådan analys görs den inledande kodningen utifrån *förutbestämda idéer*, hämtade från teorier eller tidigare forskning.¹³ Andra typer av innehållsanalys, så kallade *kvalitativa* analyser, präglas istället av ett *förutsättningslöst* arbete (utifrån ej förutbestämda kategorier). I uppsatsen ligger tyngdpunkten på den riktade innehållsanalysen som metod; i huvudsak därför att den ger goda möjligheter att jämföra resultat i förhållande till tidigare forskning.

Kulturmyndigheternas rapport *Kultur i regionala utvecklingsstrategier och program* tillsammans med Nordiska ministerrådets rapport *Natur och kultur som resurs – en nordisk översikt* samt ett kapitel ur Svenska kommunalförbundets skrift *Kultur som resurs i samhällsplaneringen*, författat av Göran Nylöf, fungerar som inspiration och ingång till kodifiering- och kategoriseringsprocessen. I kulturmyndigheternas rapport sammanställs kulturens, kulturarvets och kulturmiljöns roller i tillväxtarbetet så som de formulerats i utvecklingsprogram och tillväxtprogram, det vill säga aspekter på kulturens kraft som tillväxtfaktor. Nordiska ministerrådets dito samt kommunalförbundets skrift har delvis synonyma sammanställningar av kulturens, kulturarvets och kulturmiljöns roller som drivkrafter i samhällsutvecklingen, men ger också nya infallsvinklar på temat.

Aspekterna har vidare sammanställts, och presenteras i sin helhet i tabell 1 på sidan 12. Tabellen har fungerat som stöd och ram för inläsning av det empiriska materialet, där de *meningsbärande enheterna* succesivt placerats in under respektive *kategori* och *aspekt* (se vidare sidan 12). Utvalda, representativa, enheter exemplifierar hur de olika aspekterna tar sig uttryck i de strategiska dokumenten på respektive nivå i kapitel 5 och 6 – se vidare sidan 31.

---

¹² Wikipedia: innehållsanalys

¹³ Powerpoint: Kvalitativ innehållsanalys Vt 2011-7 s. 8

Resultatet av det analyserande arbetet avses framställas genom *förtydligande beskrivningar* av kategoriernas innebörd, tillsammans med en *förklarande begreppskarta* över kategorierna.

1.5. Avgränsningar

Uppsatsen ämnar *inte* ta upp eller närmare undersöka hur utpekade kulturmiljöer i strategier på regional respektive kommunal nivå avses skyddas eller bevaras. Det är kulturarvets och kulturmiljöns *roll som tillväxt och utvecklingsfaktor* på en mer övergripande och generell nivå som undersöks – inte disparata objekts vidkommande.

En avgränsning av studien sker, likt tidigare nämnt, till en specifik region samt dess kommuner, här Blekinge.

1.6. Normativ värdegrund : författarens utgångspunkt

Det kulturvårdande yrkesfältet omgärdas av en rad ideologiska ramverk, som i huvudsak fokuserar på värderings- och urvalsprinciper för *vad* som är värdefullt eller som konstituerar en kulturhistoriskt värdefull miljö. Grundidéerna har skiftat över tid, och det offentliga kulturvårdande arbetet har förändrats i samma takt. Sedan 1980-talets perspektivskifte – med ett förflyttat fokus från monument och enskilda objekt till sammanhängande miljöer – talas om *kulturmiljövård* istället för kulturminnesvård. Synen på *varför* någonting bör bevaras har också förändrats; från *nationella intressens* vidkommande, till en syn på bevarande *för efterkommande generationers skull* samt *för vår egen generations vinning*. Idag används en *helhetssyn* på kulturarvet som en samhällelig resurs, där ”kulturarvets betydelse för människor står i centrum och där kulturarvet på ett bredare plan kan ses som en tillgång i samhällsutvecklingen”.¹⁴

En bärande tanke i uppsatsen, som fått större genomslag de senaste åren, är att kulturarv och kulturmiljöer i högre grad måste tillåtas att omformas och förändras för att kunna ingå i nya constellationer och sammanhang. Min övertygelse är att bevarande förutsätter brukande, och därför måste nya typer av verksamheter kunna infogas i den befintliga byggnaden eller miljön.

Att bevara och *utveckla* kulturarvet är idag ett av målen för den nationella kulturpolitiken. Således kan synen på kulturarv och kulturmiljö från offentligt håll knappast beskyllas för att vara bakåtsträvande och regressiv. Begreppet *kulturmiljövård* har parallellt börjat uppfattas som något snävt, och istället talas allt oftare om *kulturmiljöarbete*. Kunskapsuppbyggnad, myndighetsutövning, opinionsbildning och samhällsplanering är minst lika stora delar av kulturmiljöarbetet som den vårdande delen idag.

---

¹⁴ Tänka i tid – Riksantikvarieämbetets strategi och vision 2011-2013 (2010) s. 6

1.7. Teoretisk ram

Uppsatsen bör läsas i ljuset av ett *instrumentell perspektiv* på kulturarvet och kulturmiljön som *instrument i det nationella utvecklings- och tillväxtarbetet*.

Flera forskare och författare har diskuterat kulturens (med kulturarv och kulturmiljö som dimensioner) roll i relation till olika former av ”samhällsnyttor” där det historiska arvet framhålls som verktyg för att uppnå samhälleliga mål, eller som en positiv dimension inom andra verksamheter än de rent kulturpolitiska. Kulturarv och kulturmiljö anses kunna användas *för att hjälpa till att uppnå ett bestämt syfte*.¹⁵

I kulturmyndigheternas rapport *Kultur i regionala utvecklingsstrategier och program* analyseras de roller kulturarv och kulturmiljö spelar i tillväxtarbetet, så som de formulerats i utvecklingsprogram och tillväxtprogram i regioner runt om i landet.¹⁶ Göran Nylöf diskuterar kulturens effekter på samhällsplaneringen i de här termerna i en skrift redan 1996¹⁷, där en rad exempel på dimensioner av kulturens betydelse som utvecklingsfaktor nämns.¹⁸ I rapporten *Kulturarv och natur som resurs för hållbar utveckling : en nordisk översikt* (Nordiska Ministerrådet) framställs vidare tre övergripande temaområden där natur, kulturarv och kulturmiljö kopplas till lokal och regional utveckling och tillväxt.¹⁹

Nedanstående figur är ett försök att sammanställa de aspekter av kulturarv och kulturmiljö som utvecklings- och tillväxtfaktor som framkommit, så som de formulerats i ovanstående tre skrifter. En schematisk indelning med två huvudteman – *kultur som positiv dimension inom andra verksamheter* respektive *kultur som verktyg* – samt underkategorier har gjorts. Teman är i huvudsak hämtade från kulturmyndigheternas rapport²⁰, medan inspiration från både kulturmyndigheternas rapport²¹ och från Nordiska ministerrådets skrift²² bidragit till utformandet av en kategorisk indelning. Innebörden av aspekterna beskrivs nedan.

---

¹⁵ Weissglas, G (2002) s. 8

¹⁶ Projektet KRUS (2008)

¹⁷ Svensson, A & Lundberg, K (1996)

¹⁸ Nylöf avser främst konstkulturen, men en motsvarande instrumentalisering kan naturligtvis göras inom alla kulturområden, däribland kulturarv och kulturmiljö

¹⁹ Nordiska ministerrådet har sorterat sitt arbete i tre övergripande temaområden – ’natur- och kulturarvsturism’, ’närlingsutveckling’ samt ’god livsmiljö’ – där jag tagit fasta på de två senare. Rapporten uttrycker att natur- och kulturarvsturism i stor utsträckning *ingår* i näringsutveckling, varför inte natur- och kulturarvsturism förekommer som en egen kategori i min framställning; se vidare Hulusjö, N (2009) s. 11, 31

²⁰ Projektet KRUS (2008) s. 7 ”Kultur har olika betydelse i de regionala utvecklingsprogrammen. Begrepp som används är ”kultur som egen verksamhet” och ”kultur som positiv dimension inom andra verksamheter”

²¹ Ibid. s. 18 ”När kultur ses som en positiv dimension inom andra verksamheter förekommer det oftast i samband med företagande och entreprenörskap, men också i samband med begrepp som livsmiljö, mångfald eller hälsa”

²² Hulusjö, N (2009) s. 10 ”De nationella sammanställningarna av hur natur- och kulturmiljövården i Norden arbetar med regional och lokal utveckling och tillväxt visar på en stor bredd vad gäller verksamhetsområden, insatser och frågor. Det går att sortera ländernas arbete i tre övergripande temaområde: [...]”, 31

Tema	Kategori	Aspekt
Kultur som positiv dimension inom andra verksamheter	Näringsfrämjande /Näringsutveckling	Grund för innovativitet ² Kreativitetsfrämjare ^{1 3} Resurs för turism ^{3 2} /Upplevelsenäring ¹ Entreprenörskap ^{1 2} Företagande ^{1 2} Kulturell kompetens som marknadsmässig fördel ¹ Produktivitetsfaktor ³
	God livsmiljö	Grund för samverkan ¹ Hälsöfrämjare ^{1 2} God livsmiljö ¹ Gemenskapsfaktor ³ Hållbarhet Tillgänglighet Rekreation ² Identitetsfrämjande ^{3 2} Mobiliseringsfaktor ³ Stabiliseringsfaktor ³ Demokrati ¹ Mångfald ¹ Attraktivitet ²
Kultur som verktyg (i sig själv)	Attraktivitetsskapare	Varumärkesbyggande ² Identitet ³ Lokaliseringsfaktor ^{3 2} Profilering ^{1 2} Marknadsföring ¹ Attraktivitet ^{1 2}

Tabell 1. Sammanställning av instrumentella aspekter på kulturarv och kulturmiljö. Aspekterna har försetts med numeriska hänvisningar (1-3), där 1 avser kulturmyndigheternas rapport, 2 nordiska ministerrådets skrift, och 3 Göran Nylöf. Sammanställningen är inte hierarkiskt ordnad.

Begreppen kulturarv och kulturmiljö i symbios med utveckling och tillväxt symboliserar ofta, med Weissglas et al's ord, ambitioner inom politiska områden där strävan är "att bryta en negativ ekonomisk utveckling, åstadkomma en positiv befolkningsutveckling, förtäta nätverk mellan nyckelpersoner och nyckelföretag, åstadkomma infrastrukturförbättringar, öppna upp för nya marknader, stimulera till samverkan mellan aktörer som inte samverkat tidigare etc."²³ De instrumentella aspekterna *grund för innovativitet* och *kreativitetsfrämjare* (öppna uppför nya marknader), *grund för samverkan* (förtäta nätverk) och *lokaliseringfaktor* (positiv befolkningsutveckling) kan alla nämnas i det här sammanhanget.

1.7.1 Näringsfrämjande aspekter

Med kultur som *grund för innovativitet* avses att insatser på kulturområdet gynnar innovationer inom andra samhällssektorer.²⁴ Kultur framhålls som en "content provider", enkelt översatt "inspirationskälla", för företag och nätverk i det nya kunskaps- och informationssamhället.²⁵ "En fördjupad samverkan mellan kulturarvssektor och näringsliv ger förutsättningar för innovation och förnyelse, för entreprenörskap och företagande, för att kunskapsresurser i landet ska kunna utvecklas och för att nå ett strategiskt gränsöverskridande arbete i ett samhälle tillgängligt för allas delaktighet."²⁶

Som *kreativitetsfrämjare* anses kulturområdet ha förmåga att "smitta av sig" på andra samhällssektorer vad gäller nyskapande, och satsningar på kulturområdet avser därför ge effekter för att stärka människors kreativitet.²⁷ Nylöf framhåller att mångfald i miljöer och pluralism i kulturverksamhet och kulturutbud är en viktig grogrund för kreativitet.²⁸ Nylöf nämner också Åke E Anderssons analys av kreativa regioner från 1985, som visar på ett antal villkor och förutsättningar för (lokal)samhällets förmåga att gynna kreativitet – bland annat mångsidighet och variation i den yttre och inre miljön.²⁹

Kultur som *produktivitetfaktor* avser att det är företagsekonomiskt eller samhällsekonomiskt lönsamt för en kommun eller region att satsa på kultur.³⁰ Som *resurs för turism* tjänar sevärdheter som kulturresevat och världsarv³¹, samtidigt som andra typer av kulturmiljöer kan utgöra grund i en *upplevelsebaserad näring*. Kategorin *näringsutveckling* avser dessutom, med nordiska ministerrådets ord, *entreprenörskap*, *innovation*, *företagande*, samt *samverkan* mellan kulturarv, natur, näringsliv och dess intresseorganisationer.³²

---

²³ Weissglas, G (2002) s. 6 f

²⁴ Kultur i regional utvecklingsplanering (2008) s. 11

²⁵ Ibid. s. 11

²⁶ Kultur, kulturarv och näringsliv i samverkan (2008) s. 3

²⁷ Sammanfattning av rapporten Kulturen i tillväxtprogrammen – en innehållsredovisning s. 1

²⁸ Svensson, A & Lundberg, K (1996) s. 177

²⁹ Ibid. s. 178

³⁰ Motion 1997/98 Kr 213 Kulturpolitiken 1. Sammanfattning

³¹ Hulusjö, N (2009) s. 31

³² Hulusjö, N (2009) s. 31

1.7.2 Aspekter på God livsmiljö

Med kultur som *gemenskapsfaktor* avses kultur som en grund för social gemenskap. Nylöf menar i sin framställning att förutsättningar för social gemenskap bland annat återfinns i tillgången till lokala och gemensamma miljöer.³³ Den kulturpolitiska grundprincipen 'allas tillgång till kulturarvet' är en ingång till den här aspekten, liksom till kultur som *mobiliseringsfaktor*. Här avses även 'rätten att delta i utformningen av kulturpolitiken och i samhällslivet i stort', och med mobilisering menas invånarnas egna initiativ att starta eller förstärka utvecklingsprocesser.³⁴

Identifikation, liksom känsla av sammanhang i tid och rum, framförs från flera håll som viktiga faktorer för människans tillfredsställelse i sin vistelsemiljö. I en rapport³⁵ från Riksantikvarieämbetet nämns Ingrid Gehl, som i boken *Bo-miljö* (1971) ställde upp ett antal borelevanta behov som den byggda miljön bör kunna tillfredsställa; fysiologiska, säkerhetsmässiga och psykologiska. Att kunna uppleva, placera företeelser i omvärlden i relation till sig själv samt kunna identifiera sig med element i närmiljön är exempel på psykologiska betingelser, och slutsatsen är följande: om boendemiljön inte kan tillfredsställa dessa behov uppträder bieffekter som sänkt livskvalitet.³⁶ Den "goda livsmiljön" uteblir. Kulturarv och kulturmiljö har i flera sammanhang stått som föremål för forskning utifrån begreppen "sense of place" och "placelessness", där kulturarvets och kulturmiljöns roll som generator för ett lokalsamhälles eller individs känsla för platstillhörighet påvisas. Lokal och regional identitet grundas på symbolvärde, menar Nylöf, vilket ofta tillskrivs den plats som människan bor och trivs på.³⁷ *Identitetsfrämjande* faktorer är till exempel naturmiljön och den fysiska miljön, så som arkitektur och kulturlandskap.³⁸

Kultur har också en *stabiliseringsfaktor*, som innebär att kultur i vid bemärkelse förankrar människan i tillvaron när samhällsutvecklingen upplevs gå för fort.³⁹ En omfattande del av kulturverksamheten syftar, av denna anledning, till att bevara traditionella värden och mönster (för individen att känna igen sig i).

1.7.3 Attraktivitetsskapande aspekter

Kultur som *attraktivitetsfaktor* förekommer i tabellen mer än en gång; både som kategori och som aspekt (under 'god livsmiljö' respektive 'attraktivitetsskapare'). Nordiska ministerrådet definierar i det här sammanhanget 'god livsmiljö' genom två dimensioner – "attraktivitet avseende inflyttning, boende och företagande" respektive "attraktivitet avseende identitet, hälsa, välbefinnande, tätorts- och vardagsnära friluftsliv, socialt kapital samt andra sociala aspekter."⁴⁰ I tabellen avses med kultur som attraktivitetsfaktor enligt den första dimensionen *kultur som verktyg*,

³³ Svensson, A & Lundberg, K (1996) s. 179

³⁴ Ibid. s. 184

³⁵ Kulturarvet som resurs för regional utveckling: en kunskapsöversikt

³⁶ Weissglas G (red.) (2002) s. 19

³⁷ Svensson, A & Lundberg, K (1996) s. 179

³⁸ Ibid. s. 179

³⁹ Ibid. s. 180

⁴⁰ Hulusjö, N (2009) s. 31

och enligt den andra dimensionen *kultur som en positiv dimension inom andra verksamheter*.

1.8. Disposition

Uppsatsen spänner över tre övergripande delar. I del I, kapitel 1-3, presenteras forskningsproblemet och en förståelse för den "arena" som problematiken agerar inom ges. *Kapitel 2 : "Utvecklingskraft i alla delar av landet" – en överblick av svensk regionalpolitik* – beskriver hur 'regionen' nationellt tillmätts en allt betydelsefullare roll i tillväxt- och utvecklingsarbetet, och om de politiska verktyg som finns att tillgå för regionerna att bedriva tillväxt- och utvecklingsverksamhet. *Kapitel 3 : Kunskapssamhälle, informationssamhälle eller upplevelsesamhälle? – samtiden kontextuerad* – ger en samhällskontextuell bakgrund med fokus på kulturens (inkluderat kulturarv och kulturmiljö) roll i samma tillväxt- och utvecklingsarbete.

Del II, kapitel 4-6, utgör uppsatsen empiriska avsnitt. I *kapitel 4 : Fallstudie: Blekinge län* – motiveras val av undersökningsobjekt, samt beskrivs övergripande förutsättningar för utvecklings- och tillväxtarbete inom objektets ramar. *Kapitel 5 : Strategier för kulturarv och kulturmiljö i tillväxtarbetet – regional nivå* – klargör den regionala nivåns strategier för utvecklings- och tillväxtarbete, med avseende på kulturarv och kulturmiljö. I *Kapitel 6 : Strategier för kulturarv och kulturmiljö i tillväxtarbetet – kommunal nivå* – redogörs för kommunernas, inom regionen, strategier för kulturarv och kulturmiljö i tillväxtarbetet.

I del III, *kapitel 7 : resultat och slutdiskussion* – diskuteras resultatet av det undersökta materialet i relation till uppsatsens frågeställning, samt ges förslag till vidare forskning.

1.9. Tidigare forskning

Uppsatsens övergripande tema – regional utveckling och tillväxt – är ett både brett och välutforskat ämnesområde. Det har därför varit nödvändigt att strukturera litteraturen enligt kategorierna *regional utvecklings- och tillväxtpolitik, kultur i det regionala utvecklings- och tillväxtarbetet* samt *kultur i det kommunala utvecklings- och tillväxtarbetet* som ram för inläst material.

Ett stort inflytande på den svenska regionalpolitikens inriktning och utformning under 2000-talet har den *regionalpolitiska utredningen* haft, författad av en parlamentarisk kommitté under Näringsdepartementet. Utredningens slutbetänkande presenterades i september 2000, och beskriver bland annat vilka nya förutsättningar som regionalpolitiken har att anpassa sig efter i en ny typ av samhälle; exempelvis gällande befolkningsutveckling (förändrade flyttmönster och arbetskraftsrörlighet) och näringslivets sammansättning (humankapital och socialt kapital som nya kraftkällor, regional specialisering som mer betydelsefulla inslag i regionernas tillväxtstrategier, entreprenörskapets roll för lokalt företagande etc.). Slutbetänkandet innehåller också viktiga utgångspunkter för den nya regionalpolitik som presenterades 2001 (se följande kapitel; 2. "Utvecklingskraft i alla delar av

landet” : en överblick av svensk regionalpolitik). Ett rikt kulturliv uttrycks i slutbetänkandet vara av stor betydelse för den regionala utvecklingen – som förutsättning för en attraktiv boendemiljö och som drivkraft för lokal utveckling.

Betydelsen av Lisbeth Lindeborgs rapport *Kultur som lokaliseringsfaktor* kan inte underskattas vad gäller frågor kring kulturens påverkan på den regionala tillväxten. Med exempel hämtade från tyska förhållanden påvisar hon att satsningar på kultur är samhällsekonomiskt lönsamma. Göran Nylöfs framställning i Svenska Kommunförbundets skrift *Kultur som resurs* är också att anse som mycket betydelsefull för synen på kultur som tillgångar i tillväxtarbetet, här ur ett lokalt perspektiv.

Samverkansprojektet *KRUS* (kultur i regionala utvecklingsstrategier) har bidragit med rapporten *Kultur i regionala utvecklingsstrategier och program : en lägesrapport* av betydelse för kulturens och kulturarvets roll i det regionala utvecklingsarbetet. Riksantikvarieämbetet, Kulturrådet, Riksarkivet samt SKL (Sveriges kommuner och landsting) har tillsammans studerat hur kultur och kulturarv hanteras i regionala utvecklingsstrategier, regionala utvecklingsprogram och/eller motsvarande strategiska regionala utvecklingsdokument.

CERUM (Centrum för regionalvetenskap vid Umeå universitet) genomförde under perioden 2001-2003 projektet *Kulturarvet som resurs för regional utveckling* med Riksantikvarieämbetet som delprojektör. Tre rapporter har intiterats genom projektet, där kulturarvets betydelse för regional utveckling och tillväxt studeras: *Plats, drivkraft, samhällsprocess : vad gör kulturarvet till en resurs för hållbar regional utveckling?*, *Kulturmiljön i den regionala utvecklingen : en fallstudierapport* samt *Kulturarvet som resurs för regional utveckling : en kunskapsöversikt*.

Det internordiska projektet *Kulturarv och natur som resurs för hållbar utveckling och tillväxt : en nordisk översikt*, med deltagande aktörer från samtliga nordiska länder, lyfter fram kulturarvs- och naturvärden som potentiella tillgångar i utvecklings- och tillväxtprocesser. Skriften är en nulägesbeskrivning med utgångspunkt i frågeställningar hur natur och kulturarv kan brukas för att utveckla miljökvaliteter, bidra med mervärden i samhällsprocesser samt hur arbetet med natur- och kulturvärden som resurs för hållbar regional och lokal utveckling ser ut i de olika nordiska länderna.

Boverket har återkommande gett ut rapporter som belyser samverkan mellan regionala och kommunala frågor. I *Strategier för regional utveckling : kapplöpning mellan regioner* (2004) hålls ett visst fokus på hållbar utveckling och god livsmiljö, med diskussioner kring mellankommunala frågor. Det uttrycks här att samverkan mellan arbetet med tillväxtprogram och fysisk planering i många fall är otillräckligt utvecklad. I *Regionala tillväxtprogram och fysisk samhällsplanering* (2004) görs en kartläggning av i vilken utsträckning länen/regionerna samverkar med den fysiska samhällsplaneringen. Frågor kring hållbar utveckling, energi, infrastruktur, boende och ESDP diskuteras under egna rubriker, och sammantaget fastställs att samverkan är otillräckligt utvecklad. Rapporten *Angeläget möte mellan regionalt utvecklings-*

arbete och fysisk översiktsplanering (2005) utgår från en analys av tre planeringssituationer runt om i landet, i syfte att lyfta fram goda exempel så att arbetet med RUP kan stärkas. *Rumslig utvecklingsplanering : länken mellan regionalt tillväxtarbete och kommunal översiktsplanering* (2011) är en helt färsk rapport, utgiven i mars detta året, vilket i hög grad visar att ämnet ännu är aktuellt och problematiskt. Rapporten redovisar hur samspelet mellan regionalt utvecklingsarbete och fysisk planering ser ut idag, med utgångspunkt från ett antal frågeställningar ställda till företrädare på regional och lokal nivå runt om i landet. Sammantaget visar rapporten att det finns en efterfrågan på en starkare koppling mellan den lokala och regionala nivån.

Ingen av sistnämnda rapporter diskuterar explicit kulturarvets och kulturmiljöns roll vad gäller frågor kring samspel och samverkan mellan den regionala och lokala nivån. Syftet är här att sammanföra de utgångspunkter för kulturarv och kulturmiljö att fungera som drivkrafter i det regionala och lokala utvecklings- och tillväxtarbetet som framkommit Lindeborgs, Nylöfs, KRUS-projektets, Nordiska ministerrådets samt CERUMS forskningsprojekt med de frågeställningar och den problematik som Boverket belyser i sina rapporter.

2. ”Utvecklingskraft i alla delar av landet” : en överblick av svensk regionalpolitik

2.1. Från svensk regionalpolitik till regional utvecklingspolitik och regional tillväxtpolitik

Frågor om regionernas bärkraftighet och utvecklingsförmåga har funnits på den politiska agendan sedan en lång tid tillbaka. Under 1950- och 60-talen – när spåren av industrialismens flyttningsströmmar på allvar började peka mot en allt ojämna befolkningsspridning – formulerades en politik som syftade till att *skapa jämvikt* mellan landets olika delar.⁴¹ Stora områden hade fått en kraftigt krympande befolkning, inte minst Norrland. År 1965 togs beslut om så kallade lokaliseringpolitiska stöd – statliga bidrag och lån för investeringar i norra Sverige – vilket många ser som startskottet för den moderna regionalpolitiken.⁴² Statens vilja att *stödja* utsatta regioner och omfördela resurser blev därmed tydlig.

Under 1970- och 80-talen led Sverige, liksom flera andra länder, av oljekriser och en internationell lågkonjunktur. Detta drabbade vissa regioner särskilt hårt, framförallt där näringar som varv, gruvbrytning, järn och stål dominerade. För att motverka fortsatt negativ utveckling inom dessa krisdrabbade branscher och utsatta regioner drevs statliga åtgärds paket fram inom ramen för den svenska regionalpolitiken.⁴³ Så småningom framträdde ett *tvärsektoriellt* tänkande, och uppfattningen att olika sektorsområden kunde bidra till *utjämning* och *utveckling* lade grunden till 1990-talets ”stora” regionalpolitik.⁴⁴

En ekonomisk tillbakagång inledde 1990-talets början som satte hård press på statsfinanserna, och som försvårade den typ av omfördelningsstrategi till svaga regioner och branscher som präglade regionalpolitiken hittills.⁴⁵ Till följd av detta har fokus, de senaste årtionden, istället riktats mot *regionernas roll i den sammanhållna utvecklingen*, och betydelsen av att alla regioner måste bidra till den nationella tillväxten poängterades.⁴⁶ Genom att öka den ekonomiska tillväxten i landets regioner avseddes den sammanlagda svenska ekonomiska tillväxten också öka. Citatet som gavs uttryck för inledningsvis tål att upprepas i det här sammanhanget; ”Sveriges tillväxt är summan av regionernas tillväxt”.⁴⁷

---

⁴¹ Prop 2001/02:4 s. 8

⁴² Ibid. s. 8

⁴³ Ibid. s. 9

⁴⁴ Ibid. s. 9

⁴⁵ SOU 2003:29 s. 47

⁴⁶ Prop 2001/02:4 s. 10

⁴⁷ Tillväxtverkets hemsida; fakta och statistik; om regional utveckling

År 2001 presenterade regeringen en ny regionalpolitik i propositionen (2001/02:4) En politik för tillväxt och livskraft i hela landet. Befintlig regionalpolitik föreslogs då slås samman med näringspolitikens delområde 'regional näringspolitik' och bilda *regional utvecklingspolitik*.⁴⁸ Som mål för den nya politiken framfördes *fungerande och hållbara lokala arbetsmarknadsregioner med god servicenivå i alla delar av landet*.⁴⁹ Samtidigt konkretiserades det nationella perspektivet genom utgångspunkten att *politiken skall omfatta alla delar av landet*.⁵⁰

År 2008 ersattes den regionala utvecklingspolitiken med en *regional tillväxtpolitik*. Det nygamla målet "utvecklingskraft i alla delar av landet med stärkt lokal och regional konkurrenskraft [min kursivering]" satte ett nytt fokus på regionernas egna drivkrafter.⁵¹ Grundfundamenten för att nå målen har successivt flyttats över på enskilda individers handlingskraft, samt lämnat ett stärkt ansvar och inflytande över statliga tillväxtresurser åt regionerna.⁵²

2.2. Regionaliseringsdebatten i fokus : frågor om ansvarsfördelning och regionförstoring

Parallellt har frågan om *vem som ska ansvara för planeringen* av den regionala utvecklingen diskuterats, och inte minst utredningar från statligt håll har gett liv åt den så kallade *regionaliseringsdebatten*. I takt med globaliseringen har människors och företags rörlighet ökat – både vardagsgeografin och arbetsmarknaden har blivit större. Oron finns att de befintliga administrativa länsgränserna kan utgöra hinder för denna ökade rörlighet, varför röster höjts för en mer genomgripande regionalisering och regionförstoring.⁵³

Med anledning av detta har Sverige delats in, geografiskt, i *lokala arbetsmarknadsregioner*. Sedan 2005 kallas dessa för FA-regioner (Funktionella Analysregioner; tidigare LA-regioner) som grupperas enligt statistiska utvecklingstendenser för arbetspendling.⁵⁴ En FA-region är "en region inom vilken människor kan bo och arbeta utan att behöva göra alltför tidsödande resor."⁵⁵ Sedan 1970-talet har antalet lokala arbetsmarknadsregioner mer än halverats.⁵⁶ Trenden visar att regionerna har blivit större.

I takt med regionförstoringen har impulser från Europeiska länder – där andra typer av regionala organisations- och planeringsmodeller tillämpats jämfört med den traditionellt svenska – inspirerat politiker på hemmaplan till en förändrad syn på

---

⁴⁸ Prop 2001/02:4 s. 100

⁴⁹ Ibid. s. 101

⁵⁰ Ibid. s. 96

⁵¹ Paradigmskifte – regionaliseringen och samspelet mellan det offentliga och civilsamhällets organisationer (2010) s. 6

⁵² Kulturarvskraft! Riksantikvarieämbetets strategi för regional tillväxt 2011-2013 (2010) s. 7

⁵³ Paradigmskifte – regionaliseringen och samspelet mellan det offentliga och civilsamhällets organisationer (2010) s. 4

⁵⁴ Tillväxtverkets hemsida; fakta och statistik; om regional utveckling

⁵⁵ Ibid.

⁵⁶ Ibid.

ansvarsfördelningen av svensk utvecklings- och tillväxtplanering. Länder med regioner där *politiskt valda organ* ”styr” har visat sig starka och bärkraftiga, vilket i förlängningen lett till en konsensus här hemma om att *länets/regionens politiker* är de som i brett perspektiv ska ansvara för planeringen av regionens utveckling – inte staten.⁵⁷ Dessutom finns en ökad vilja hos politiker att påverka samhällsutvecklingen i den egna regionen.⁵⁸ Länsstyrelsens traditionellt ledande roll har ifrågasatts och argument framförts för behovet av en bredare demokratisk förankring för att kunna fatta viktiga och strategiska beslut.

2.3. Styrdokument

De nationella dokument som styr tillväxtarbetet idag är *Förordningen (2007:713) om regionalt tillväxtarbete* samt *En nationell strategi för regional konkurrenskraft, entreprenörskap och sysselsättning 2007-2013*. Förordningen innehåller bestämmelser om hur det regionala tillväxtarbetet ska bedrivas. Där fastställs bland annat att ”Det regionala tillväxtarbetet består [...] av att regionala utvecklingsprogram utarbetas och genomförs. Inom ramen för tillväxtarbetet kan regionala tillväxtprogram utarbetas.”⁵⁹ Samordning med regionala planer, kommunernas översiktsplanering, landsbygdsprogram m.fl. ska särskilt eftersträvas.

Det regionala utvecklingsprogrammet ska utgöra en samlad strategi för länets tillväxtarbete; det ska ange mål, inriktningar och prioriteringar, samt innehålla en plan för uppföljning och utvärdering. Från och med 2011 ersätts de regionala utvecklingsprogrammen med regionala utvecklingsstrategier (RUS).⁶⁰

Den nationella strategin är vägledande för det regionala tillväxtarbetet; där anges de nationella prioriteringarna för utvecklings- och tillväxtarbetet (innovation och förnyelse, kompetensförsörjning och ökat arbetskraftutbud, tillgänglighet, samt strategiskt gränsöverskridande samarbete).⁶¹ Ett uttalat syfte med strategin är att bidra till att skapa konkurrenskraftiga regioner, samtidigt som det slås fast att ”de regionala förutsättningarna för utveckling i Sverige varierar över landet och därför är ett tydligt regionalt och lokalt inflytande över utvecklingsarbetet nödvändigt.”⁶²

Kulturarvet och kulturmiljön har goda möjligheter till ingångar i den nationella strategin, inte minst i området ’innovation och förnyelse’. Strategin poängterar att ”genom att öka kompetensflödet mellan natur, kultur och kulturarv och regionens näringsliv skapas även goda förutsättningar för innovativa och attraktiva miljöer.”

---

⁵⁷ PM Kommunalt Samverkansorgan (2010) s. 1

⁵⁸ Ibid. s. 1

⁵⁹ Förordningen (2007:713) om regionalt tillväxtarbete (2007) 2 §

⁶⁰ Rumslig utvecklingsplanering (2011) s. 24

⁶¹ En nationell strategi för regional konkurrenskraft, entreprenörskap och sysselsättning 2007-2013 (2007) s. 5

⁶² Ibid. s. 4

2.4. Genomförande av regional tillväxtpolitik : regionala och kommunala aktörer i tillväxtarbetet

Den regionala tillväxtpolitiken genomförs idag av flera olika myndigheter och regionala aktörer.⁶³ Ansvariga för att driva och samordna det regionala tillväxtarbetet på länsnivå är de *regionala självstyrelseorganen*, de *kommunala samverkansorganen* eller – i län där sådana inte finns – *länsstyrelserna*.⁶⁴ I län där flera kommuners fysiska planering behöver samordnas får regeringen utse regionplaneorgan enligt PBL 7 kap.

Länsstyrelserna har länge haft ansvar för regionala utvecklingsfrågor. Länsstyrelserna axlade till exempel ansvarsbördan för den aktiva lokaliseringens politikens (se under rubrik 2.1. *Från svensk regionalpolitik till regional utvecklingspolitik och regional tillväxtpolitik* tidigare i detta kapitel) genomförande, tillsammans med Inrikesdepartementet och AMS.⁶⁵

De *regionala självstyrelseorganens* verksamhet regleras i lagen (1996:1414) om försöksverksamhet med ändrad regional ansvarsfördelning, där bestämmelser finns om att vissa särskilt angivna län skall ha ett regionalt självstyrelseorgan med ansvar för regional utveckling.⁶⁶ Med självstyrelseorgan avses här landstingen.⁶⁷ Lagen (1996:1414) upphörde 2010, men från 2011 omfattas istället Skåne, Västra Götaland, Halland och Gotland av lagen (2009/10:156) om regionalt utvecklingsansvar i vissa län.⁶⁸

Kommunala samverkansorgan är i grunden kommunalförbund som, utöver de verksamheter som överförts från kommun och landsting, övertagit ansvaret för vissa statliga uppgifter.⁶⁹ Kommuner och landsting har möjlighet att bilda kommunalförbund enligt bestämmelserna i kommunallagen (1991:900) för att underlätta samordningsarbetet, och enligt lagen (2002:34) om samverkansorgan i länet kan dessa ombildas till kommunala samverkansorgan.⁷⁰

---

⁶³ Regeringskansliets hemsida; ansvarsområden; näringsliv, handel och regional tillväxt; regional tillväxtpolitik

⁶⁴ Ibid.

⁶⁵ Nilsson, J-E (2006) s. 4

⁶⁶ Lag (1996:1414) om försöksverksamhet med ändrad regional ansvarsfördelning (1996)

⁶⁷ Ibid. 3 §

⁶⁸ Rumslig utvecklingsplanering : länken mellan regionalt utvecklingsarbete och kommunal översiktsplanering (2011) s. 14

⁶⁹ Ibid. s. 15 (Med statliga uppgifter avses här framtagning av strategi för länets utveckling samt framtagande av länsplaner för regional transportinfrastruktur. Dessa uppgifter regleras enligt lagen (2002:34))

⁷⁰ Ibid. s. 14. f (Regeringen utser samverkansorgan enligt lagen (2002:34). Samtliga kommuner inom länet måste ingå.)

3. Kunskapssamhälle, informationssamhälle eller upplevelsesamhälle? : samtiden kontextuerad – om kulturens instrumentalisering

3.1. Kultur, kulturarv och kulturmiljö som tillväxtfaktor

Samtiden kännetecknas inte sällan i termer om 'informationssamhället', 'kunskapssamhället' eller 'upplevelsesamhället'. Somliga ger den epitet som 'postmodern' eller 'postindustriell'. Andra pratar om en 'tredje industriell revolution'⁷¹ *samtidigt* som vi befinner oss i en ny typ av ekonomisk verklighet – 'the new economy'. Kännetecknande för denna samtid är en tilltagande globalisering och en avreglerad, fri, marknad. Sammantaget har det öppnat upp för ökad konkurrens, som gjort städer, lokalsamhällen och regioner mer medvetna om vikten av att förmedla en god bild av sig själva.⁷² De har, så att säga, blivit mer entreprenörsinriktade.⁷³ Globaliseringen innebär att människan inte är lika platsbunden som förr, till stor del därför att hennes identitet eller tillhörighet till den geografiska platsen inte längre är förankrad i en fast arbetsplats.⁷⁴ Detta betyder att lokalsamhällen i högre grad måste visa sig "värdiga" sina invånare för att förmå dem stanna kvar – och *samtidigt* ha attraktionskraft nog att locka nya inflyttare och entreprenörer.⁷⁵ Konkurrensen mellan platser har ökat, och *konkurrenskraft* har blivit ett nyckelord i utvecklings- och tillväxtarbetet på både lokal och regional nivå.

Idéerna om kultur som konkurrensmedel spreds i Sverige framförallt genom de två skrifterna *Kreativitet : storstadens framtid* (Åke E Andersson) och *Kulturen som lokaliseringfaktor* (Lisbeth Lindeborg); utkomna 1985 respektive 1991.⁷⁶ Andersson drev i sin bok tesen att utveckling, forskning och företagande gynnas av en vital och kreativ kulturmiljö i vid mening, och Lindeborg argumenterade å sin sida (med stöd av exempel hämtade framför allt från Tyskland) att kultur är en konkurrensfaktor i striden mellan städer och regioner och att investeringar i kultur är ekonomiskt lönsamma eftersom de genererar intäkter även inom andra områden.⁷⁷

Kultur och kulturarv ses i allt högre utsträckning som viktiga verktyg för konkurrenskraft – kultur bidrar till exempel till att definiera och framhäva en plats

---

⁷¹ Ghilardi, L (2003) s. 14

⁷² Lindkvist, L & Månsson, E (2009) s. 3

⁷³ Ghilardi, L (2003) s. 14

⁷⁴ Lindkvist, L & Månsson, E (2009) s. 3

⁷⁵ Ibid. s. 3

⁷⁶ Svensson, A & Lundberg, K (1996) s. 19

⁷⁷ Svensson, A & Lundberg, K (1996) s. 19

identitet och lyfter på så sätt fram vad som är unikt.⁷⁸ ”Identitet har börjat betraktas som en resurs i arbetet med att stärka olika regioner” poängterar Göran Brulin.⁷⁹

I samband med ingång till den ”nya tiden” har många städer och lokalsamhällen upplevt omvälvande förändringar med industrinedläggningar och omstruktureringar, samtidigt som nya nyckelord likt ’kunskap’ och ’service’ har ersatt den tidigare produktionen. Värdebasen för vad som konstituerar staden har förskjutits, och det är inte längre vad som manufakteras som har betydelse utan tillgången till kunskap och service.⁸⁰ Många platser och lokalsamhällen har därmed genomgått en ”urban kris”, som motiverat dem att föra en radikal linje för att vidmakthålla en konkurrenskraftig profil.⁸¹ ’Den nya ekonomin’ (somliga kallar den ’the experience economy’, andra ’the knowledge economy’⁸²) bygger alltmer på upplevelsenäringsar, likt turism, där *platsmarknadsföring* och *varumärkesbyggande* blivit viktiga faktorer för att positionera lokalsamhällen och regioner på kartan. I *Kommunen som varumärke* diskuteras varumärkesbyggandet på ett lokalt plan, men vad som framhålls här är applicerbart också på regionala förhållanden. ”De kommuner som lyckats med sitt varumärkesbyggande har ofta förvaltat sitt historiska kapital och gjort något modernt av det”, framhåller författaren.⁸³

Insatser inom kulturområdet har också bedömts ha betydelse för att stärka människors kreativitet och bidra till ett öppet klimat⁸⁴. Detta är inte helt oangelägna motiv för att stärka en plats kultur och kulturarv eftersom kreativitet tillmätts stor betydelse i tillväxt- och utvecklingsarbetet.

Kulturmyndigheterna redovisade 2005 rapporten *Kulturen i tillväxtprogrammen – en innehållsredovisning* – med anledning av ett ökat fokus på kulturens betydelse för tillväxt- och utvecklingsfrågor.⁸⁵ Sedan mitten av 1990-talet⁸⁶ har kultur dessutom räknats som ett viktigt politikerområde för att nå målen för regional utveckling och tillväxt – även internationellt. I rapporten *The economy of culture* – EU:s så kallade KEA-rapport från 2006 – ges kultur en tydligare koppling till näringsliv och ekonomisk tillväxt.⁸⁷ Europarådets ramkonvention om kulturarvets värden för samhället (Faro-konventionen) antogs 2005 och slår fast att kulturarvet fyller viktiga samhällsfunktioner för social, kulturell och ekonomisk utveckling.⁸⁸ Därtill slår EU-kommissionens *meddelande om en europeisk agenda för kultur i en alltmer globaliserad värld* (2007) fast att kultursektorn är en väsentlig tillgång för Europas ekonomi och konkurrenskraft.⁸⁹ Kulturbegreppet används här i en vid mening, där

---

⁷⁸ Lindkvist, L & Månsson, E (2009) s. 3

⁷⁹ Brulin, G (2003) s. 41

⁸⁰ Ghilardi, L (2003) s. 14

⁸¹ Ghilardi, L (2003) s. 14

⁸² Cooke, P & Lazzeretti, L (2008) s. 25

⁸³ Spjuth, A (2006)

⁸⁴ Nilsson, S (2003) s. 428

⁸⁵ *Kulturen i tillväxtprogrammen : en innehållsredovisning* (2005) s. 6

⁸⁶ Weissglas, G (2002) s. 20

⁸⁷ Projektet KRUS (2008) s. 15

⁸⁸ Hulusjö, N (2009) s. 21

⁸⁹ Hulusjö, N (2009) s. 22

det fysiska och immateriella kulturarvet utgör två beståndsdelar.⁹⁰ Regeringens proposition (2001/02:4) *En politik för tillväxt och livskraft i hela landet* förtydligade kulturens betydelse för hållbar tillväxt, samtidigt som kultur och kreativitet pekades ut som ett av områdena av strategisk betydelse för regional tillväxt.⁹¹ SKL (Sveriges kommuner och landsting) har också identifierat kultur som en viktig dimension i det långsiktigt hållbara samhället – socialt därför att det skapar mötesplatser och är sammanhållande; ekonomiskt därför att kultur och kreativa näringar står för en ökande andel av BNP; och miljömässigt därför att kultur och kulturmiljö bidrar till en attraktiv livsmiljö.⁹²

Av kulturmyndigheternas rapport framgår att kulturens roll i utvecklings- och tillväxtarbetet ofta formuleras i relation till olika former av ”samhällsnytta”; som en drivande faktor för en rad samhälleliga mål. Att se på kultur på det här viset är ett *instrumentellt* synsätt där fokus flyttas *från* kulturens egna utvecklingsmöjligheter *till* kultur som ett sätt för andra områden att utvecklas.⁹³ Flera pekar på att ett sådant synsätt växt fram under 1980- och 90-talen, i samband med en allt kärvare ekonomisk tillvaro; de ekonomiska svårigheterna i samhället gjorde det då nödvändigt för både politiker och näringsliv att söka nya ingångar till ekonomisk tillväxt. Kultur utvecklades till en tillväxtbransch⁹⁴ och en framväxande *kulturindustri* har kommit att tillmätas allt mer betydelse för den lokala och regionala ekonomin.⁹⁵ Författarna Cooke och Lazzeretti belyser utvecklingen så här;

Much of the rediscovery of the importance of cultural industries to urban economies was occasioned by the economic shocks experienced by many in the advanced economies with the demise in cities of 'industrial age' employment. This caused citizens and governance organizations to reappraise their economic trajectory and look at the past as the possible guide to a modified future.⁹⁶

3.2. Aspekter på instrumentalisering av kulturarv och kulturmiljö

Att kulturarvet och kulturmiljön i allt högre utsträckning har börjat användas av regioner och kommuner ur ett instrumentellt perspektiv är inte helt oproblematiskt. De roller kulturarvet och kulturmiljön förväntas spela i det nya samhället är långt ifrån traditionella för den kulturmiljövårdande sektorn, och i mångas ögon är bruket och nyttjandet av dessa miljöer okonventionella och exploaterande.

Flertalet av de som uppmärksammat problematiken i forskning och litteratur utgår från turism- och besöksverksamhet som den av de aspekter i tabell 1 (s. 12) som kanske tydligast exemplifierar kulturarvets roll i den nya ekonomin. Kontrasterna

---

⁹⁰ Ibid. s. 22

⁹¹ Kulturarvskraft! Riksantikvarieämbetets strategi för regional tillväxt 2011-2013 (2010) s. 8

⁹² Positionspapper : kultur i det hållbara samhället (2009) s. 1

⁹³ Projektet KRUS (2008) s. 19

⁹⁴ Nilsson, S (2003) s. 402

⁹⁵ Ghilardi, L (2003) s. 14

⁹⁶ Cooke, P & Lazzeretti, L (2008) s. 27

mellan kulturarvssektorns mål å ena sidan, och turismindustrins å andra sidan, blir här extra tydliga. Medan kulturarvssektorn i stort kan påstås arbeta mot att bevara en karaktäristisk del av vår gemensamma historia till framtida generation har turismindustrin som uppgift att istället främja utvecklingen av affärsmöjligheter för företag inom rese- och turismindustrin, för ökade intäkter och med målet att maximera besöksantalet på en plats.⁹⁷

Att turismindustrin, liksom den mer övergripande kulturindustrin i stort, på det här viset kan leda till förbättrade ekonomier är givetvis en positiv dimension, men kultur- och kulturarvssektorn framstår i sammanhanget som relativt sårbar eftersom den saknar direkt makt att råda över hur kulturarvets tillgångar används och kommersialiseras.⁹⁸ I takt med att politiker på såväl nationell som regional och lokal nivå har fått upp ögonen för att kulturarvsturism och kulturindustri kan generera ekonomiska fördelar ökar risken att en resurs överutnyttjas, till exempel med förslitningsskador och slitage till följd.

Det faktum att kulturindustrin bidrar till att kulturarv och kulturmiljöer uppmärksammas och blir mer kända bland allmänheten är också något positivt, men det sker ett aktivt urval som leder till att vissa miljöer uppmärksammas och andra försummas.⁹⁹ Samma process är problematisk också när kulturarvet och kulturmiljöer medvetet används i lokalsamhällets eller regionens identitetsskapande, då effekten snarare kan bli särskiljande istället för inkluderande.¹⁰⁰

Trender inom turismnäringen tyder på att allt fler söker autentiska upplevelser – gärna kopplade till kultur.¹⁰¹ Fler och fler vill känna ”historiens vingslag”, ofta i kombination med någon form av lärande.¹⁰² Att marknadsföra en genuin och autentisk upplevelse – samtidigt som den måste kommersialiseras och i många fall iscensättas för att kunna konsumeras – framstår i sammanhanget som kontradikt. Processen innebär att kulturarvet ”konkretiseras”: det skapas en berättelse kring resursen som varken behöver vara sanningsenlig eller objektiv.¹⁰³ Därmed finns en risk för spridning av ytliga eller förenklade historieskrivningar, som i viss mån skapar en ej sanningsenlig bild av vårt förflutna. Processen innebär *också* att resursen tenderar att standardiseras: den måste ”anpassas” till målgruppen, så att turisten ska kunna tillvarata upplevelsen.¹⁰⁴ I den betydelsen kan kulturarvet jämföras med en handelsvara.

En moralisk aspekt uppkommer också i resonemanget kring kulturarv och kulturmiljö som ett instrumentellt verktyg för samhällliga mål och ekonomidrivande intressen: är det rätt att någon tjänar pengar på vårt gemensamma arv? Kulturpolitikens mål om allas rätt till kultur och synen på kulturarv och

---

⁹⁷ Andersson, C & Feinhals, K (2007) s. 15

⁹⁸ Ibid. s. 15

⁹⁹ Ibid. s. 6

¹⁰⁰ Kulturarvskraft! Riksantikvarieämbetets strategi för regional tillväxt 2011-2013 (2010) s. 15

¹⁰¹ Attraktionskraft Blekinge! s. 8

¹⁰² Ibid. s. 8

¹⁰³ Andersson, C & Feinhals, K (2007) s. 23

¹⁰⁴ Ibid. s. 27

kulturmiljö som kollektiva och gemensamma tillgångar ”som alltid ska kunna delas och vara tillgängliga för alla” kan här komma i konflikt med ett kommersiellt utnyttjande.¹⁰⁵

---

¹⁰⁵ Kulturarvskraft! Riksantikvarieämbetets strategi för regional tillväxt 2011-2013 (2010) s. 15

4. Fallstudie : Blekinge län

En empirisk undersökning har genomförts med en region samt dess kommuner som fallstudie. Region Blekinge, vars gränser sammanfaller med *länet* Blekinge, valdes i det här sammanhanget med anledning av dess storlek; det är en relativt liten region med totalt fem kommuner, vilket kan anses vara en lagom storlek inom den tidsbegränsade ram som uppsatsen utförs inom. Geografiskt återfinns Blekinge i landets sydöstra spets; granne till Skåne i väster samt Kronoberg och Kalmar i norr.

4.1. Utgångsläget

4.1.1. Historisk bakgrund

Topografiskt består länet av både kust- och inland; kustbygden befolkades först, där flera stenåldersboplatser påträffats.¹⁰⁶ Under 1000- och 1100-talen infogades de bygder som hunnit utvecklas i det danska riket, underordnade ärkebiskopskyrkan i Lund.¹⁰⁷ Under senmedeltiden tillkom flera städer i länet, varav *Ronneby* är äldst (nämns som stad 1292).¹⁰⁸ Tillsammans med *Avaskär* (omtalad första gången 1350) framträdde Ronneby som betydande hamnar för småländska produkter, distribuerade via Hansan.¹⁰⁹ Avaskär miste sina privilegier till förmån för den nyanlagda fästningsstaden *Kristianopol* år 1600.¹¹⁰ För *Sölvesborg* finns belägg om en stad 1445 (även om stadsprivilegierna drogs in mellan åren 1650 och 1836).¹¹¹

Det geografiska läget, mitt emellan danska och svenska landstycken, har gett länet en gränslandsprägel. Först vid freden i Roskilde 1658 blev Blekinge svenskt. Två städer grundlades efter detta; *Karlshamn* (1664) och *Karlskrona* (1680) – båda namngivna efter Karl XI.¹¹² Karlskrona blev, som Sveriges nya örlogsbas, rikets näst största stad under 1700-talet.¹¹³

Idag används det geografiska läget som en strategisk utgångspunkt för *gränsöverskridande samarbete* (främst med Östersjöländerna) och för *näringsverksamhet och entreprenörskap*. På internetsidan *blekinge.se*¹¹⁴ formuleras till exempel att ”det är närmare till norra Tyskland, halva Danmark och kustområdena i Baltikum än det är till Mälardalen [...] här är den europeiska gemenskapen

---

¹⁰⁶ Nationalencyklopedin

¹⁰⁷ Ibid.

¹⁰⁸ Tacitus

¹⁰⁹ Nationalencyklopedin

¹¹⁰ Tacitus

¹¹¹ Ibid.

¹¹² Ibid.

¹¹³ Ibid.

¹¹⁴ Ett samarbetsprojekt mellan Länsstyrelsen Blekinge, Region Blekinge och Blekinge Tekniska Högskola

praktisk verklighet och utvecklingen ett påtagligt resultat av samverkan mellan samhälle, näringsliv och högskola.”¹¹⁵

4.1.2. Politisk struktur

Ansvar för den regionala utvecklingen och tillväxten i länet ligger på det kommunala samverkansorganet Region Blekinge. Detta bildades den 1 januari 2001 som kommunalförbund men ombildades senare¹¹⁶ som kommunalt samverkansorgan.¹¹⁷ Från staten har Region Blekinge därmed uppdraget att ta fram regionalt *utvecklingsprogram*, ansvara för det regionala *tillväxtprogrammet*, besluta om *regionala tillväxtmedel* samt planera *infrastruktur* och *samordna utvecklingsinsatser*.¹¹⁸ Från medlemmarna följer desutom uppdraget att arbeta inom fem utpekade områden, nämligen *tillväxt och infrastruktur, utbildning och forskning, internationell samverkan, kultur* samt *turism*.¹¹⁹

Förbundsordningen är det dokument som sätter ramarna för samverkansorganets ändamål och uppgifter, och här listas de verksamhetsområden som Region Blekinge ska verka för (*näringslivsutveckling, innovation och forskning, utbildning och kompetensförsörjning, sysselsättning och arbetsmarknad, fysisk och digital infrastruktur, regionala intressen inom miljö och klimat, regionalt samarbete, kultur och fördelning av regionala kulturanslag, turism* samt *landsbygdsutveckling*).¹²⁰ Dessa verksamhetsområden utgör grund för regionala strategier, handlingsplaner samt verksamhetsplanen.¹²¹

Region Blekinges övergripande dokument är det regionala utvecklingsprogrammet – ”Blekingestrategin”. Här framträder regionens vision – ”Må gott i Blekinge” – genom fem olika kartbilder: *det hållbara Blekinge, det tillgängliga Blekinge, det innovativa Blekinge, det samverkande Blekinge* samt *det attraktiva Blekinge*.¹²²

4.2. Biosfärområdet Blekinge Arkipelag

Under perioden 2006-2007 genomförde Karlshamn kommun tillsammans med grannkommunerna Ronneby och Karlskrona en förstudie till ansökan om att göra Blekinge skärgård med kust till biosfärkandidatområde – Blekinge Arkipelag.¹²³ Delaktiga i arbetet var också Länsstyrelsen i Blekinge län. Området gavs kandidatstatus 2007, och under 2008 formulerades en ansökan till UNESCO, som är det organ som utser biosfärområden.¹²⁴

---

¹¹⁵ blekinge.se

¹¹⁶ Den 1 januari 2003

¹¹⁷ Förbundsordning Region Blekinge 2011 (2011) s. 2

¹¹⁸ Region Blekinges hemsida; Det här gör vi

¹¹⁹ Ibid.

¹²⁰ Regionguiden : en vägledare genom verksamhet och organisation s. 4

¹²¹ Ibid. s. 4

¹²² Ibid. s. 4 f

¹²³ Karlshamns hemsida; Turistbyrån; Blekinge Arkipelag - Biosfärområde

¹²⁴ Ibid.

Ett biosfärområde fungerar som ett ”modellområde” för ”långsiktigt brukande och bevarande av biosfärens resurser.”¹²⁵ Här har biosfärområdet tre huvudsyften: 1. att utveckla samhället på ett långsiktigt hållbart sätt; 2. att bevara biologisk mångfald, ekosystem, landskap och kulturmiljöer; samt 3. att stödja projekt, forskning och miljöövervakning.¹²⁶ Statusen som biosfärområde innebär inte några nya restriktioner (ur planeringssynpunkt); de lagar och förordningar som redan finns inom området fortsätter att gälla, men utmärkelsen kan ge ökade möjligheter för utveckling och drivkraft. Ökade möjligheter ges till exempel för lokala föreningar och näringsidkare att få medel till utveckling och forskning. Statusen blir också ett sätt att marknadsföra området med en kvalitetsstämpel, att använda i turism- och besöksnäringssammanhang. UNESCO fattar beslut under 2011.

Projektet har bäring inte minst på aspekten *god livsmiljö*, och antyder något om vad såväl länet/regionen som flerparten av kommunerna anser vara viktigt att utveckla.

4.3. Entreprenörskap och kulturarv

Ett pågående arbete inom regionen är projektet *Entreprenörskap och kulturarv* (projektperiod 2009-2012) som initierats av länsstyrelsen. Syftet är att stärka incitamenten för företag och entreprenörer att arbeta med kulturarvet, där fokus ligger på upplevelser och aktiviteter. I projektbeskrivningen uttrycks en vilja att öppna upp för nya samverkansformer och arbetssätt för nyttjandet av kulturarvet som en resurs: ”*Det kan ibland uppstå konflikt mellan intresset att bevara en miljö eller ett arv, och intresset att exploatera det kommersiellt. Konflikten kan förebyggas om man hittar ett fungerande arbetssätt, en samverkan mellan myndighet och entreprenör [...]* Det handlar om att stärka intresset för historia och kulturarv i lokalmiljön och därmed också öka attraktionskraften och helhetsupplevelsen för besökaren.”

Ett motiv för satsningen är att länsstyrelsens så kallade 7:2-medel (kulturmiljöanslag) ”i görligaste mån” skall användas så att de skapar synergieffekter som gynnar tillväxt och sysselsättning.¹²⁷ Länsstyrelsen i Blekinge har nu bedömt att flertalet av de objekt som 7:2-medlen syftar till har nått sådan status att pengarna inte längre behöver användas till traditionel vård och skötsel.¹²⁸ Istället avses här satsningar på att skapa förnyelse och förutsättningar för entreprenörskapet att spridas och växa – något som visar på länets målbild och visioner för dess kulturarvsresurser.

Ett flertal av de instrumentella aspekter på kulturarvet som tillväxtkraft som listats i tabell 1 framhålls i projektrapporten – bland annat *attraktivitetsskapare, resurs för turism, profilering, hållbarhet, grund för innovativitet, företagande* samt *entreprenörskap*.

---

¹²⁵ Blekinge Arkipelag hemsida; Vad är ett biosfärområde?

¹²⁶ Ibid.

¹²⁷ Entreprenörskap och kulturarv s. 8

¹²⁸ Ibid. s. 8

5. Strategier för kulturarv och kulturmiljö i tillväxtarbetet : regional nivå

"All kultur är i grunden lokal, det vill säga äger rum i en lokal miljö. Men kulturhändelserna kan organiseras och finansieras med regionen som bas [...] Det regionala kulturlivet är i huvudsak summan av kommunernas kulturliv."¹²⁹

Följande kapitel tar avstamp i de strategiska dokument som producerats för regionens samlade målsättningar – *Regionalt utvecklingsprogram* (RUP), *Regionalt tillväxtprogram* (RTP), *Internationell strategi*, *Strategi för turismnäringen*, *Kulturpolitisk strategi*, *Regionalt strukturfondsprogram för Europeiska regionala utvecklingsfonden för Skåne/Blekinge*, *Projektbeskrivningen för Entreprenörskap och kulturarv*, *Samverkansplan för biosfärområde Blekinge Arkipelag* samt dokumentet *Verksamhetsplan och budget 2011*.

Nedan visas en begreppskarta över de så kallade meningsbärande enheter (se 1.4 Metod och material) som identifierats i materialet, i ett försök att sortera de instrumentella aspekter på kulturarvet och kulturmiljön i tabell 1 som varit mest framträdande på den regionala nivån. Enheterna har valts ut med kriteriet att 'kultur' skall vara ett bärande ord i sammanhanget; begreppen 'kulturarv' och 'kulturmiljö' är mer sällsynt förekommande, men en möjlighet är att se dessa som inordnade 'kultur'.

Det är regionens *samlade* strategiska ståndpunkt, med avseende på kulturarvet och kulturmiljön, som redogörs för i kapitlet. Någon åtskillnad mellan de olika dokumenten listade ovan görs ej.

---

¹²⁹ Nilsson, S (2003) s. 276

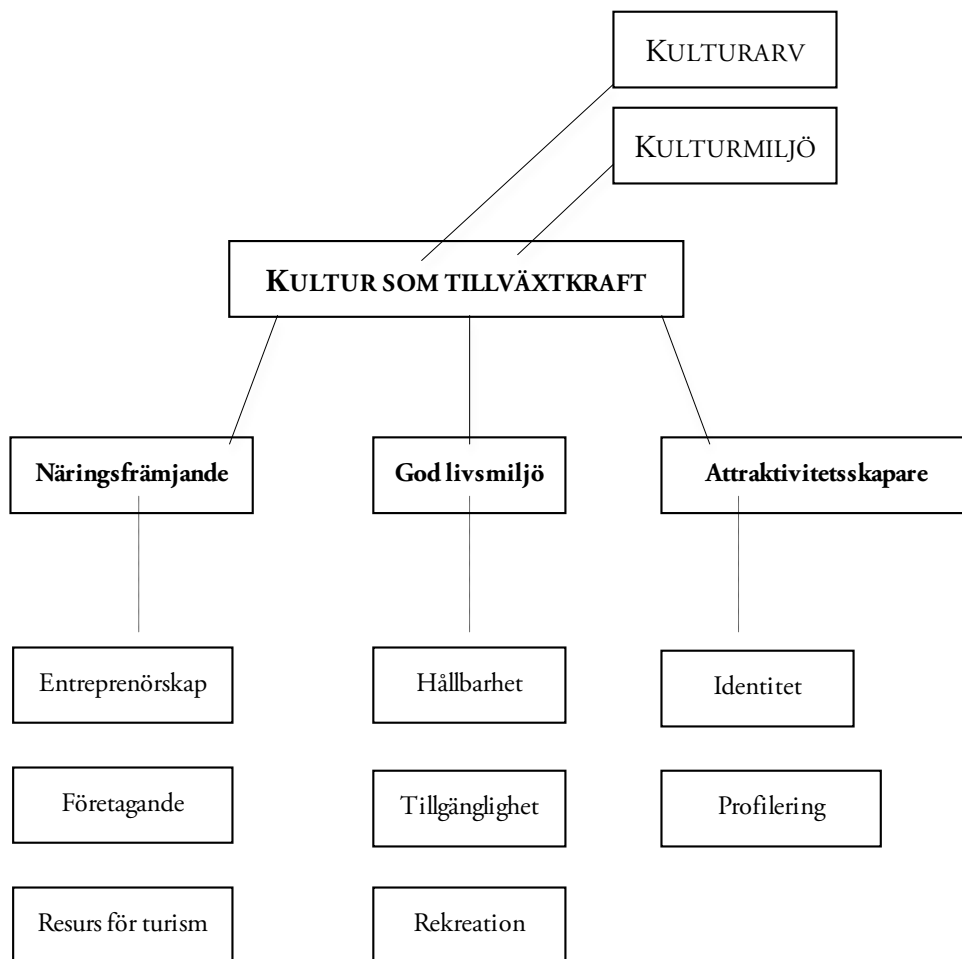

Fig. 1. Begreppskarta över förekommande aspekter på instrumentell användning av kulturarv och kulturmiljö i den regionala nivåns strategier.

5.1. Näringsfrämjande

'Näring' omfattar i det här sammanhanget *turism- och besöksverksamhet* i första hand. Turismnäringen är enligt studier den just nu snabbast växande industrin i världen, och en av de mest sysselsättningsintensiva. I viss mån kanske det förklarar att denna kategori otvetydigt lämnas störst utrymme, kvantitativt sett, i det undersökta materialet.

De strategiska dokumenten inom regionen uttrycker att kulturarvssektorn spelar en betydande roll inom näringen. Bland annat uttrycks att turism och dess koppling till kulturarvet "är ett prioriterat område och en av de viktigaste näringarna."¹³⁰ Regionen ser också möjligheter att öka sin marknadsandel av den sammantagna svenska turismen genom att unika upplevelser – "gärna baserade på förutsättningarna i kulturarv" – lyfts fram.

Både natur-, kultur-, kulturarv- och upplevelseturism kopplas i de regionala strategierna till *den kreativa sektorn* – ett samlingsbegrepp för företag med ett kreativt förhållningssätt till uppgiften att skapa eller leverera upplevelser – som i positiva ordalag beskrivs som en dörröppnare för nya arbetstillfällen och nya företag i hela regionen.

Turismnäringen anses ge goda möjligheter att öppna upp för gränsöverskridande arbete, i det att flera aktörer inom regionen arbetar utifrån samma förutsättningar och målsättningar (i det här fallet att attrahera besökare och bidra till regionens uppmärksammande). Strategierna uttrycker dock ett behov av gemensamma plattformar för dessa aktörer – offentliga, kommersiella och ideella – att driva gemensamma aktiviteter och projekt ifrån. För att fungera som tillväxtfaktor behöver turismnäringen stå i nära samverkan med regionens olika verksamheter; däribland kultur- och kulturarv. Samarbetsformerna uttrycks i dagsläget vara otillräckliga, och fungerar inte för att kraftsamla turismnäringen inom regionen.

*När jag fick ansvar för de regionala turismfrågorna för ett år sedan såg jag stora möjligheter. Här fanns de naturliga förutsättningarna – ett fantastiskt läge, en omväxlande natur och en spännande kulturhistoria – för en stark turism!*¹³¹

*Att utveckla entreprenörskapet i kulturverksamheten är en annan utmaning – ett bra och aktuellt exempel i Blekinge är projektet 'Entreprenörskap och kulturarv'*¹³²

*Vi ska skapa förutsättningar för att byta fram unika, i Blekinge väl förankrade, upplevelser, gärna baserade på förutsättningarna i natur och kulturarv!*¹³³

*I Blekinge finns det alla förutsättningar att utveckla besöksnäringen inom affärsresandet, eko- och naturnära turism, skärgårdsturism, natur/kulturturism som världsarvet samt landsbygdsturism!*¹³⁴

---

¹³⁰ Tillväxt Blekinge s. 16

¹³¹ Attraktionskraft Blekinge! s. 3

¹³² Ibid. s. 12

¹³³ Ibid. s. 13

¹³⁴ Så här skapar Blekinge sin framtid s. 29

En annan aspekt av 'näring' som kategori är *företagande och entreprenörskap*. Den tangerar givetvis turismnäringen, genom de näringsidkare som (i sitt entreprenörskap) driver besöksverksamheten framåt. För kulturområdets del framhålls ändå att entreprenörskapet bör utvecklas, liksom gränssnitten mellan upplevelser, kultur och turism.

*Turistföretagen är oftast små. Här finns en grund för nyföretagande och regional tillväxt. Kulturarrangemang, musikfestivaler, kulturarv, natur- och kulturmiljöer skapar attraktiva turistmål*¹³⁵

*Kulturmiljöer kan ge god ekonomisk omsättning och denna aspekt måste uppmärksammas liksom det idag svaga entreprenörskapet som behöver stärkas*¹³⁶

*En betydande tillväxtpotential finns inom den kreativa sektorn. Natur-, kultur-, kulturarv- och upplevelseturism erbjuder stora möjligheter till nya arbetstillfällen och nya företag i hela regionen*¹³⁷

*Baserat på en regions naturmiljöer, kultur och kulturarv finns det en stor potential att utveckla näringsverksamhet för inhemsk produktion, konsumtion och för export.*¹³⁸

5.2. God livsmiljö

'Det goda livet' är ett övergripande tema i visionerna av vad regionen vill kunna erbjuda sina invånare; både nu och i framtiden. En aspekt av arbetet för att uppnå en god livsmiljö är *hållbarhet*, dit hushållning med – och aktsamhet om – kulturmiljön ingår. I samband med "god livsmiljö" nämns "kulturlandskap" och "världsarv" som två bidragande dimensioner; som någonting som bidrar till att människor vill bo, verka i eller besöka regionen.

Det poängteras att kulturlandskapen och kulturmiljöerna måste *utvecklas* – en förutsättning för bevarande är här att kulturarvet ses som en resurs som kan brukas och nyttjas.

*Det hållbara Blekinge är mångfacetterat. Det handlar om hushållning med såväl människor som naturresurser och aktsamhet om natur- och kulturmiljön*¹³⁹

*Ytterligare en dimension av det Goda livet är hållbara stads- och tätortsmiljöer. Blekinges städer och tätorter har många kvaliteter. Här finns arkitektoniska och kulturhistoriska värde och varierande och levande vistelsemiljöer*¹⁴⁰

*Hållbar utveckling och miljö är centralt när det gäller dagens utvecklingsfrågor. Att behöva vikten av ett hushållande, även med våra lokala resurser så som kulturarvet, lokal kunskap och den redan byggda miljön, ger en ökad fokus på kulturmiljöns betydelse*¹⁴¹

---

¹³⁵ Så här skapar Blekinge sin framtid s. 29

¹³⁶ Samverkansplan för biosfärområde Blekinge Arkipelag (2011) s. 24

¹³⁷ Tillväxt Blekinge s. 6

¹³⁸ Åtgärdsdokument för främjande av Regional konkurrenskraft och sysselsättning i Skåne-Blekinge under perioden 2007-2013 s. 19

¹³⁹ Så här skapar Blekinge sin framtid s. 15

¹⁴⁰ Ibid. s. 28

¹⁴¹ Entreprenörskap och kulturarv s.

För att stimulera omställningen i riktning mot en allt större miljömässig hållbarhet och de regionala miljömålen inom regionen ska [...] åtgärder och projekt som bidrar till att uppfylla ett eller flera av följande kriterier prioriteras [...] bevara, bruka samt utveckla natur- och kulturarvet¹⁴²

Tillgänglighet är en annan aspekt av den 'goda livsmiljön'. Alla ska ha möjlighet att ta till sig och nyttja vad regionen har att erbjuda – givetvis också kulturarv och kulturmiljö. Särskilt framhävs barnens och de ungas rätt till kulturarvet; "de ska ha full tillgång till kultur, språk, upplevelser och kulturarv."¹⁴³ 'Tillgänglighet' gäller också tillgången till rekreativa platser i vardagen – miljöer för kontemplation och vila. Kulturlandskap och kulturmiljöer anses (tillsammans med naturmiljöer) erbjuda detta.

5.3. Attraktivitetsskapare

När kultur-, kulturarv- och kulturmiljöarbete används som ett attraktivitetsskapande instrument inom regionen sker detta i huvudsak i relation till frågor om *identitet* och *profilering*. Den "kulturhistoriska arenan" sägs till exempel utgöra en del av regionens *unika* dragningskraft; det som *karaktäriserar* regionen gentemot andra delar av landet. I detta sammanhang används "identitet" också som ett verktyg i regionens varumärkesbyggnad och marknadsföring; som ett sätt att fånga regionens "själ", där kulturarv och kulturmiljö spelar en betydande roll.

Kulturarvet och världsarvet är en resurs för den regionala utvecklingen. Vi ska uppmärksamma och stärka dessa för att öka Blekinges attraktionskraft.¹⁴⁴

Blekinge har alla förutsättningar att öka sin attraktionskraft genom att synliggöra och satsa på kultur och natur. Bakom dagens Blekinge finns ett natur- och kulturarv¹⁴⁵

Det är viktigt att öka Blekinges attraktionskraft genom att stärka vår identitet och vårt varumärke¹⁴⁶

I insatsområde 5 ingår kultur och turism som två viktiga delar för regionens attraktivitet och regionala identitet¹⁴⁷

Det blekingska kulturarvet är en resurs för den regionala utvecklingen. Vi ska uppmärksamma och stärka den för att öka Blekinges attraktionskraft¹⁴⁸

Den helhet som karaktäriserar Blekinges natur- och kulturmiljö, evenemang, aktiviteter, infrastruktur med mera skapar attraktionskraften¹⁴⁹

Blekinge har alla förutsättningar att öka sin attraktionskraft genom att synliggöra och satsa på sitt kulturarv¹⁵⁰

---

¹⁴² Regionalt strukturprogram för regional konkurrenskraft och sysselsättning i Skåne-Blekinge 2007-2013 (2007) s. 8

¹⁴³ Nya ansikten s. 2

¹⁴⁴ Ibid. s. 4

¹⁴⁵ Så här skapar Blekinge sin framtid s. 28

¹⁴⁶ Tillväxt Blekinge s. 16

¹⁴⁷ Internationell strategi Region Blekinge 2010-2013 s.

¹⁴⁸ Verksamhetsplan och budget 2011 s.

¹⁴⁹ Attraktionskraft Blekinge! s. 7

¹⁵⁰ Entreprenörskap och kulturarv s. 8

Kulturarvet används för att framhäva attraktiva regioner och som utgångspunkt för företagande och entreprenörskap¹⁵¹

Flera av de meningsbärande enheterna länkar samman kultur- och kulturarv/kulturmiljöarbete som attraktionsskapande verksamheter med *turism- och besöksnäring*. Först när kulturen *synliggörs* – i samband med att människor besöker regionen och tar del av dess *unika utbud* – får den ett värde som attraktionskraft. Strategierna pekar samtidigt mot att kulturarvet behöver synliggöras i högre utsträckning än dagsläget. Det behövs genomarbetade kartläggningar ur ett omvärldsperspektiv inom den kulturhistoriska arenan, som sätter fingret på vari regionens unika kvaliteter ligger.

Att bevara och utveckla naturen och de kulturhistoriska byggnaderna och miljöerna bidrar till människors identitet och stolthet för sin hembygd. Samtidigt ges förutsättningar för att utveckla besöksnäringen¹⁵²

I insatsområde 5 ingår kultur och turism som två viktiga delar för regionens attraktivitet och regionala identitet¹⁵³

Blekinge har alla förutsättningar att öka sin attraktionskraft genom att synliggöra och satsa på sitt kulturarv. En verksamhet med natur- och kulturinriktning med betoning på kulturarv som ett komplement till den turismsatsning, som nu håller på att ta form i Blekinge, kan bli ett viktigt profilområde¹⁵⁴

---

¹⁵¹ Entreprenörskap och kulturarv s. 10

¹⁵² Så här skapar Blekinge sin framtid s. 28

¹⁵³ Internationell strategi Region Blekinge 2010-2013 s. 5

¹⁵⁴ Entreprenörskap och kulturarv s. 8

6. Strategier för kulturarv och kulturmiljö i tillväxtarbetet : lokal nivå

”Kommunerna har planmonopol och därigenom ett betydande ansvar för hur natur och kulturvärden tas om hand och används för utveckling och tillväxt”¹⁵⁵

Enligt förordningen (2007:713) om regionalt tillväxtarbete ska regionerna särskilt eftersträva att samordna det regionala tillväxtarbetet med kommunernas översiktsplaner.¹⁵⁶ För kommunerna har något motsvarande krav hittills inte funnits, men införs för första gången i och med den nya plan och bygglagstiftningen.¹⁵⁷ Följande kapitel tar avstamp i kommunernas översiktsplaner, samt kommuntäckande kulturmiljöprogram där sådana återfunnits.¹⁵⁸

---

¹⁵⁵ Hulusjö, N (2009) s. 55

¹⁵⁶ Rumslig utvecklingsplanering (2011) s. 11

¹⁵⁷ Rumslig utvecklingsplanering (2011) s. 11 (PBL 3 kap 5 § ska framgå av översiktsplanen ”hur kommunen i den fysiska planeringen avser att ta hänsyn till och samordna översiktsplanen med relevanta nationella och regionala mål, planer och program av betydelse för en hållbar utveckling inom kommunen”)

¹⁵⁸ I dagsläget endast Olofström kommun

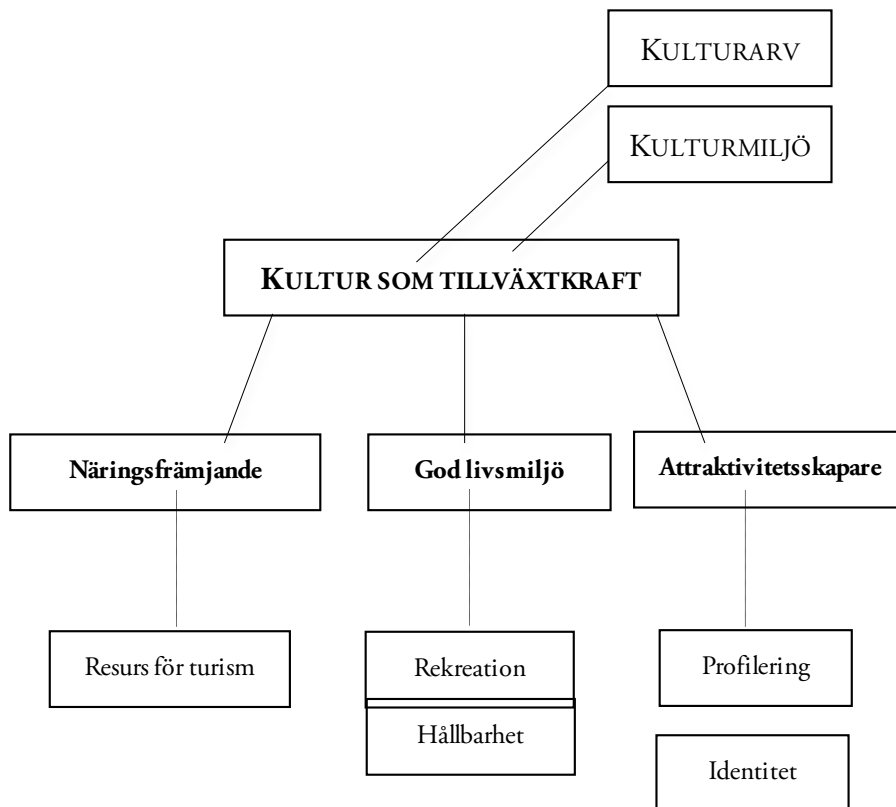

Fig. 2. Begreppskarta över förekommande aspekter på instrumentell användning av kulturarv och kulturmiljö i den lokala nivåns strategier.

6.1. Näringsfrämjande

Kulturmiljö och kulturarv uttrycks hos flera av kommunerna ha en kraft att locka besökare, och fungerar därmed som viktiga resurser för *turism- och besöksnäring* i det undersökta materialet.

Kulturmiljön ska också ses som en kraft och resurs att ta tillvara för att utveckla kommunen och regionen när det gäller besöksnäring¹⁵⁹

Utvecklingen av besöksnäringen har varit positiv sedan några år tillbaka och den utvecklingen förväntas fortsätta ... Stadens maritima miljöer och maritima företeelser lockar många besökare liksom Karlskrona som världsarv ... Även Kristianopel är en välbesökt kulturhistorisk miljö¹⁶⁰

Skärgården i Karlshamn är unik och mycket attraktiv för boende, besökare, turism och rörligt friluftsliv. Natur- och kulturmiljön är en stor tillgång inte bara lokalt för Karlshamn och Blekinge utan också nationellt då området är klassat som riksintresse¹⁶¹

Ibland använder kommunerna sig av miljöer med historisk kärna som utgångspunkt för turism, utan att uttrycka detta explicit. Istället framträder de naturbetingade förutsättningarna på platsen som attraktiva, samtidigt som kulturmiljö på flera andra håll ofta nämns i samband med natur och naturmiljö.

Ronneby Brunnsspark är ett av de största turistmålen i kommunen. Brunnsparken fungerar som en oas med inbjudande gräsytor, ett vackert vattenfall, planteringar och ett berg av Rhododendron¹⁶²

Flera näringar, bland annat turistnäringen, är beroende av att dessa tillgångar (natur- och kulturmiljöer) förvaltas och inte förstörs till exempel vid ovarsam exploatering¹⁶³

Då det gäller upplevelsmiljö bygger Olofström kommun i första hand sin utveckling på kommunens unika natur- och kulturmiljö¹⁶⁴

6.2. God livsmiljö

Generellt spelar kulturarvet och kulturmiljön en mycket liten roll i kommunernas strategier för utvecklingen av en god livsmiljö, särskilt i förhållande till frågor om hållbarhet, rekreation och tillgänglighet. *Rekreation* kopplas i huvudsak samman med natur- och grönområden och mindre med kulturlandskap, men nämns i samband med kulturmiljö i Karlskrona kommun (om området 'Skärva');

Viktigt rekreativområde med höga natur- och kulturmiljövärden; Området är av riksintresse för kulturmiljö med storgårdar i omgivande öppet landskap i Karlskronas närhet¹⁶⁵

¹⁵⁹ Översiktsplan 2030 Karlskrona kommun (2010) s. 141

¹⁶⁰ Ibid. s. 120

¹⁶¹ Översiktsplan 2007 Karlshamns kommun (2007) s. 26

¹⁶² Översiktsplan Ronneby kommun (2006) s. 34

¹⁶³ Översiktsplan 2010 Sölvesborg kommun (2010) s. 145

¹⁶⁴ Översiktsplan för Olofström kommun 2008 (2008) s. 4

¹⁶⁵ Översiktsplan 2030 Karlskrona kommun (2010) s. 49

Sölvesborg applicerar ett *resursperspektiv* på kulturarvets och kulturmiljöns roll i *hållbarhetsarbetet* och skriver;

En ekonomiskt hållbar utveckling innebär en balanserad tillväxt som på lång sikt inte leder till skuldsättning eller förstörelse av grundläggande tillgångar. Natur- och kulturmiljö tillhör dessa grundläggande tillgångar¹⁶⁶

Ibland uttrycks att kulturmiljöer är en tillgång vid planeringen av områden för bostadsändamål – då genom befintlig bebyggelses ”goda arkitektur” och ”hög kvalitet”.

6.3. Attraktivitetsskapare

Kärnan i kulturarvets och kulturmiljöers förmåga att skapa attraktionskraft tycks i de kommunala strategierna ligga i dessas förmåga att definiera någonting *unikt* för kommunen; något som ger *karaktär* och *identitet*.

I viss mån har kommunerna valt att fokusera på en typ av tema eller särdrag inom kommunen som lyser igenom i dokumenten; Karlskrona inriktar sig till exempel på sin maritima historia och sitt världsarv, Karlshamn på sitt skärgårdsområde och Sölvesborg på sin historia som knutpunkt för handel och sjöfart. Sammantaget antyder detta att kommunerna använder sig av kulturarv och kulturmiljöer som verktyg för att *profilera* sig själva.

Kommunen ska fortsätta vara attraktiv för boende och näringsliv med en bevarad kulturell identitet och värdefulla miljöer

Det är viktigt att lyfta fram och utveckla det som är unikt för Karlskrona. Det vill säga vår världsarvsstad och skärgård i en marin och maritim anda¹⁶⁷

Skärgårdsområdet har hittills bevarats från hård exploatering och utbyggnad varvid intrycket av genuin skärgårdsmiljö finns kvar till stor del. Skärgårdens stora natur- och kulturvärden är en av grundpelarna i kommunens attraktivitet¹⁶⁸

Olofström kommun är speciellt rik på kulturmiljöer som skildrar människans historia. En unik miljö som ger kommunen karaktär. Kunskap om tidigare generationers miljöer ligger som grund för dagens utveckling¹⁶⁹

Sölvesborgs kommun har historiskt kännetecknats av att vara en strategisk knutpunkt mellan Skåne och Blekinge framförallt för handel och sjöfart. Handelsidentiteten är fortsatt levande och stark i den småskaliga handelsstaden med de medeltida gatusträckningarna fortfarande välbevarade. Att handeln, sjöfarten, jordbruket och fisket satt sin prägel på kommunen är en viktig del i kommunens identitet¹⁷⁰

Kulturarvet och kulturmiljön som medel för *marknadsföring* används i viss mån, bland annat av Karlshamns kommun;

---

¹⁶⁶ Översiktsplan 2010 Sölvesborg kommun (2010) s. 145

¹⁶⁷ Översiktsplan 2030 Karlskrona kommun (2010) s. 121

¹⁶⁸ Översiktsplan 2007 Karlshamns kommun (2007) s. 26

¹⁶⁹ Översiktsplan för Olofström kommun 2008 (2008) s. 30

¹⁷⁰ Översiktsplan 2010 Sölvesborg kommun (2010) s. 8

*Skärgårdens stora natur- och kulturvärden är en av grundpelarna i kommunens attraktivitet ... Skärgården och dess värden spelar en viktig roll i strävan att marknadsföra kommunen som attraktiv plats att bo, verka och leva i*¹⁷¹

---

¹⁷¹ Översiktsplan 2007 Karlshamns kommun (2007) s. 26

7. Resultat och slutdiskussion

Inledningsvis restes frågan vilken genomslagskraft regionala strategier för kulturarv och kulturmiljö har på lokal nivå, med utgångspunkten att de kommunala programmen inom ett län ska spegla den regionala nivån. Avsikten har varit att undersöka hur kommunerna inom en region tolkar regionens strategier, samt eventuellt omformar dem i lokala program (företrädesvis översiktsplaner).

Med avstamp i tabellen på sidan 12, som återspeglar uppsatsens teoretiska ram, har en primär skillnad mellan den regionala och kommunala nivån identifierats, avseende de två övergripande teman – *kultur som positiv dimension inom andra verksamheter* respektive *kultur som verktyg* – som där ställts upp.

Regionen formulerar sina strategier med ett tydligare förhållningssätt till kulturarv och kulturmiljö enligt det första av dessa två teman, med tyngdpunkten på *näringsfrämjande* åtgärder. Det kommer till uttryck inte minst genom regionens satsningar på projektet 'kulturarv och entreprenörskap' samt ett tydligt fokus i de strategiska dokumenten på turismnäring och upplevelseindustri som starka bärare av den regionala tillväxtkraften. Kommunernas strategier har överlag ett tydligare fokus på det andra temat, i bemärkelsen av kulturarvets och kulturmiljöns attraktivitetsskapande egenskaper och förmåga att ge kommunerna en unik särprägel.

En tänkbar orsak till den här skillnaden är att det kanske ligger närmare den lokala nivån att värna om unika kvaliteter, i samband med en ökad konkurrens och ett ökat tryck på kommunerna att definiera en profil och ett varumärke. Regionen saknar givetvis inte denna aspekt i sitt arbete, men fokuserar i högre grad på mer tillväxtinriktade dimensioner som näringsutveckling, turism, entreprenörskap och företagande. Den regionala nivån står under starkare politisk påverkan, med tydligare krav från stat och EU att satsa på den här typen av frågor – se till exempel den *nationella strategin för regional konkurrenskraft, entreprenörskap och sysselsättning* (2.3 Styrdokument), som är det centrala dokumentet för regionalt tillväxt- och utvecklingsarbete. Strategin poängterar bland annat att ett ökat kompetensflöde mellan natur, kultur, kulturarv och regionens näringar skapar goda förutsättningar för innovation och attraktiva miljöer. Vi har också sett (kapitel 2) att den regionalpolitik som bedrivs idag utvecklats ur en sammanslagning med näringspolitikens delområde 'regional *näringspolitik*'.

Vid jämförelsen mellan den regionala och lokala nivån bör noteras att begreppskartorna till var och en av dessa inte är avsedda som kvantitativa framställningar, utan snarare som indikatorer på vilka aspekter som *alls* förekommer

i det undersökta materialet. Av fig. 2 framgår till exempel att både 'rekreation' och 'hållbarhet' är aspekter som förekommer i de lokala strategierna, men inte att dessa båda är kraftigt underrepresenterade i förhållande till exempelvis 'identitet'.

Vad som ändock kan noteras är hur vissa aspekter "försvinner" i steget mellan de två nivåerna – från den regionala till de lokala strategierna. Tillgänglighetsaspekten saknas helt på den lokala nivån, och de två näringsfrämjande aspekterna 'företagande' och 'entreprenörskap' tar sig inte alls uttryck hos kommunerna på det vis som regionen avser.

Den regionala nivån poängterar vikten av ett gränsöverskridande arbete i sina strategier, exempelvis inom ramen för turismverksamhet. Som jag ser det syftar ett sådant arbete både till tvärssektoriella konstellationer (inom kommunerna), men också till samarbeten över kommungränserna. Tankar kring den här sortens frågor, vad avser kommunernas kulturarvs- och kulturmiljöarbete, lyser med sin frånvaro i den lokala nivåns strategier.

Regionen påpekar också vid ett flertal tillfällen vikten av ett mer synliggjort kulturarv, och betydelsen av genomarbetade kartläggningar av kommunens kulturarvstillgångar. Att merparten av kommunerna saknar kommuntäckande kulturmiljöprogram i dagsläget pekar på en brist i det lokala kulturmiljöarbetet i den här betydelsen, trots att kommunerna i sina översiktsplaner gör en avsiktsförklaring avseende framtagande av sådana program.

En svårighet med det undersökta materialet har varit dokumentens överlag övergripande karaktär, där det inte alltid varit självklart vad som är att betrakta som strategier respektive *visioner*. Jag skulle vilja påstå att de strategiska dokumenten på båda nivåerna är mer visionära till sin karaktär, om jag med vision avser en relativt oprecis beskrivning av regionens eller kommunens framtid formulerade som målbilder. Med strategi avses här istället *både* en beskrivning av önskvärda mål, *och* en beskrivning av medlen för att nå målen. Den centrala frågan i uppsatsen har därmed rönt vissa bekymmer, för om regionen inte formulerat någon tydlig strategi – hur kan då uppföljningen av kommunernas strategier undersökas? Problemet reser nya frågor som inte ryms inom ramen för denna uppsats, men som kan utgöra underlag för vidare studier. Tanken är ju att de regionala strategierna ska fungera som stöd för kommunerna i deras utvecklings- och tillväxtarbete, men i vilken grad upplever kommunerna att så är fallet? Mer specifikt bör frågan hur kommunala kulturmiljöaktörer formulerar sitt arbete i relation till, eller med hjälp av, de regionala strategierna belysas.

Resultatet av undersökningen tyder på att regionens strategier för kulturarv och kulturmiljö har en förhållandevis svag genomslagskraft hos kommunerna. Enkelt kalkylerat behövs bättre uppföljning mellan nivåerna om tesen "regionernas tillväxt är summan av kommunernas tillväxt" skall ha någon effekt. Vad som uttrycks från nationellt håll – att Sveriges tillväxt är summan av regionernas tillväxt – är som jag ser det beroende av att denna tes kan bekräftas runt om i landet.

8. Sammanfattning

Uppsatsen du nu håller i din hand har tillkommit inom ramen för det bebyggelseantikvariska programmet, institutionen för kulturvård, på Göteborgs universitet.

Mot bakgrund av ett ökat fokus på den regionala nivåns betydelse i det nationella utvecklings- och tillväxtarbetet har uppsatsen sökt problematisera vad som händer i steget mellan en regions utvecklings- och tillväxtstrategier och implementeringen av dessa på den lokala nivån hos regionens kommuner. Frågeställningen har varit *vilken genomslagskraft regionens strategier har på lokal nivå*, med fokus på kulturarvets och kulturmiljöns roll i det undersökta materialet. Syftet, *att undersöka hur det kommunala kulturmiljöarbetet formuleras i relation till regionens strategi för kulturarv och kulturmiljö*, har genomförts genom textanalyser av tillgängliga strategiska dokument på såväl regional som kommunal nivå, med Blekinge län/Region Blekinge som fallstudie.

Med utgångspunkt i ett instrumentellt perspektiv på kulturarv och kulturmiljö har ett antal skrifter som belyser potentiella roller för kulturarvet och kulturmiljön att verka som instrument i det regionala och kommunala utvecklings- och tillväxtarbetet valts ut som teoretiska förebilder. Det rör sig om kulturmyndigheternas rapport *Kultur i regionala utvecklingsstrategier och program*, Nordiska ministerrådets rapport *Kulturarv och natur som resurs för hållbar utveckling : en nordisk översikt* samt ett kapitel ur Svenska kommunalförbundets skrift *Kultur som resurs : om den lokala kulturpolitikens möjligheter* författat av Göran Nylöf. ”Rollerna” har sammanställts i tabellform enligt en schematisk uppdelning av teman med underkategorier – hämtade från ovanstående skrifter. Kategorierna (närlingsfrämjande, god livsmiljö, attraktivitetsskapare) har vidare fungerat som ram för det inlästa materialet, att fortlöpande sorteras in under för att bringa klarhet i vilka instrumentella aspekter i de strategiska dokumenten som är mest framträdande på regional respektive lokal nivå.

Undersökningen pekar mot ett tydligare fokus hos den regionala nivån på de instrumentella roller som sorteras in under kategorin *närlingsfrämjande* – med betoning på *entreprenörskap*, *företagande* och *turism*. Den lokala nivåns strategier tyder däremot på ett närmare förhållningssätt till *attraktivitetsskapande* åtgärder – där *profilering*, *identitet* och *marknadsföring* lämnas stort utrymme. Regionens strategier för kulturarv och kulturmiljö kan härmed påstås ha en förhållandevis svag genomslagskraft hos kommunerna.

9. Käll- och litteraturförteckning

9.1. Tryckta källor

Andersson, Caroline & Feinhals, Karin (2007) *Kulturarvsturism : för vem och i vilket syfte?* Magisteruppsats Helsingborg: Lunds universitet.

Brulin, Göran (2003) Faktor X : en fråga om lokal och regional kultur? *Plats, drivkraft, samhällsprocess : vad gör kulturarvet till en resurs för hållbar regional utveckling? : redovisning från seminariedagar i Uppsala 22-23 oktober 2003*, s. 14-18. Stockholm: Riksantikvarieämbetets förl.

Cooke, Philip & Lazzeretti, Luciana (red.) (2008) *Creative cities, cultural clusters and local economic development*. Cheltenham: Edward Elgar.

Ghilardi, Lia (2003) Cultural planning : an integrated approach to cultural development. *Plats, drivkraft, samhällsprocess : vad gör kulturarvet till en resurs för hållbar regional utveckling? : redovisning från seminariedagar i Uppsala 22-23 oktober 2003*, s. 14-18. Stockholm: Riksantikvarieämbetets förl.

Gustafson, Klas (red.) (2009) *Kultur och entreprenörskap : dokumentation av konferens i Tällberg 15-16 oktober 2008*. Stockholm: Nutek.

Hulusjö, Natalia (red.) (2009) *Kulturarv och natur som resurs för hållbar utveckling och tillväxt : en nordisk översikt*. Köpenhamn: Nordiska ministerrådet. Tillgänglig via internet:

http://www.raa.se/cms/showdocument/documents/extern_webbplats/2009/april/natur_och_kulturarv_som_resurs_nordisk_oversikt.pdf

Spjuth, Agneta (2006) *Kommunen som varumärke : att stärka kommunens profil*. Höganäs: Kommunlitteratur.

Kultur i regional utvecklingsplanering (2008). Stockholm: Regionplane- och trafikkontoret, Stockholms läns landsting.

Lindkvist, Lars & Månsson, Erica (2009) Cultural planning : om att se på en plats med nya glasögon. *Kultursverige 2009 : problemanalys och kulturstatistik*, s. 25-30.

Lundström, Catarina (red.) (2009) *Kultur kan göra skillnad! : en termometer och receptsamling om kultur i glesbygdstäta kommuner*. Östersund: Glesbygdsverket

Nilsson, Jan-Evert (2006) Regional planering i Sverige. *Planering med nya förutsättningar*. Linköping: Linköpings universitet.

Nilsson, Sven (2003) *Kulturens nya vägar : kultur, kulturpolitik och kulturutveckling i Sverige*. Malmö: Polyvalent.

Paju, Martin (2002) *Kulturmiljön i den regionala utvecklingen : en fallstudierapport*. Stockholm: Riksantikvarieämbetets förl.

Positionspapper : kultur i det hållbara samhället (2009). Stockholm: Sveriges kommuner och landsting.

Projektet KRUS (2008) *Kultur i regionala utvecklingsstrategier och program : en lägesrapport*. Stockholm: Institutet för tillväxtpolitiska studier.

Prop 2001/02:4. *En politik för tillväxt och livskraft i hela landet : Regeringens proposition 2001/02:4* (2001). Stockholm: Riksdagen.

Regionala tillväxtprogram och fysisk planering (2004). Karlskrona: Boverket.

Regionala utvecklingsprogram, RUP : ett metodutvecklingsarbete : myndigheternas rapporter : bilaga 1 till slutrapport (2005). Stockholm: Verket för näringslivsutveckling (NUTEK).

Samverkansplan för biosfärområde Blekinge Arkipelag (2011). Axelsson ... Blekinge: Länsstyrelsen Blekinge län

SOU 2003:29. Utredningen om översyn av Glesbygdsvverkets roll och uppdrag inom den nya regionala utvecklingspolitiken (2003) *Mot en ny landsbygdspolitik : betänkande*. Stockholm: Fritzes offentliga publikationer.

SOU 2007:13. *Regional utveckling och regional samhällsorganisation : sekretariatsrapport nr 3 till Ansvarskommittén* (2007). Stockholm: Fritze.

Strategier för regional utveckling (2004). Karlskrona: Boverket

Svensson, Alvar & Lundberg, Kerstin (red.) (1996) *Kultur som resurs : om den lokala kulturpolitikens möjligheter*. Stockholm: Svenska kommunförb.

Weissglas, Gösta (red.) (2002) *Kulturarvet som resurs för regional utveckling : en kunskapsöversikt*. Stockholm: Riksantikvarieämbetets förl.

Young Greg (2008) The culturization of planning. *Planning theory*, vol. 7: 71 s. 71-91.

Översiktsplan 2007 Karlshamns kommun : antagandehandling. Karlshamn: Karlshamns kommun.

9.2. Elektroniska källor

Agenda kulturarvs idébank – Långsiktighet; Regionala kulturarvsagendor.
<http://www.agendakulturarv.se/opencms/export/agendakulturarv//dokument/Verkt yg/Idebank/Langsiktighet/Langsiktighet3.pdf>. Hämtad 2011-06-02

Attraktionskraft Blekinge! : strategi 2009-2010 med handlingsplan 2009 för turismnäringen i Blekinge – en industri för tillväxt och sysselsättning. Region Blekinge.
http://www.regionblekinge.se/media/45442/attraktionskraft_blekinge.pdf. Hämtad 2011-06-02

Blekinge.se. <http://www.blekinge.se/>. Hämtad 2011-06-02.

Blekinge arkipelag – Biosfärområde.
http://www.karlshamn.se/Turism/Startsida/Blekinge_Arkipelag_-_Biosfaromrade/. Hämtad 2011-06-02.

Blekinge arkipelag. <http://www.blekingearkipelag.se/>. Hämtad 2011-06-02.

En nationell strategi för regional konkurrenskraft, entreprenörskap och sysselsättning 2007-2013.

http://www.regeringskansliet.se/download/a1936bfb.pdf?major=1&minor=74835&cn=attachmentPublDuplicator_0_attachment

Entreprenörskap och kulturarv : ett treårigt samarbetsprojekt i Blekinge län.
<http://www.lst.se/NR/rdonlyres/1557B467-0EF0-4EEB-B47B-A4450AE100C9/131249/ENTREPRENoKULTARV341MB.pdf>. Hämtad 2011-06-02

Förbundsordning Region Blekinge 2011. Region Blekinge.
<http://www.regionblekinge.se/media/76490/forbundsordning%20for%20region%20blekinge.pdf>. Hämtad 2011-06-02

Förordningen (2007:713) om regionalt utvecklingsarbete.
<http://www.riksdagen.se/webbnav/index.aspx?nid=3911&bet=2007:713>

Internationell strategi Region Blekinge 2010-2013. Region Blekinge.
http://www.regionblekinge.se/media/76481/internationell_strategi_region_blekinge_2010_2013.pdf. Hämtad 2011-06-02

Johansson, Björn & Månsson, Erika *Cultural planning : en samhällsförändringsmetod.*
Tillgänglig via internet:
http://www.vgregion.se/Pages/117765/Cultural%20planning%20artikel%20PLAN_Bjorn.doc. Hämtad 2011-06-02

Karlshamns hemsida; Turistbyrån; Blekinge Arkipelag – Biosfärområde.
http://www.karlshamn.se/Turism/Startsida/Blekinge_Arkipelag_-_Biosfaromrade/
Hämtad 2011-06-02

Kulturarvskraft! : Riksantikvarieämbetets strategi för regional tillväxt 2011-2013
(2010).http://www.raa.se/cms/showdocument/documents/extern_webbplats/kulturarvskraft_riksantikvarieambetets_strategi_for_regional_til.pdf. Hämtad 2011-06-02

Kultur, kulturarv och näringsliv i samverkan (2008).
http://www.raa.se/publicerat/rapp2008_8.pdf. Hämtad 2011-06-02

Kulturmiljöprogram Olofströms kommun.
http://www.olofstrom.se/System/FileArchive/97/File_4715.pdf Hämtad 2011-06-02

Lag (1996:1414) om försöksverksamhet med ändrad regional ansvarsfördelning
<http://www.notisum.se/rnp/sls/lag/19961414.htm> Hämtad 2011-06-02

Motion 1997/98 Kr 213 Kulturpolitiken.
http://www.riksdagen.se/Webnav/index.aspx?nid=410&dok_id=GL02Kr213
Hämtad 2011-06-02

Nationalencyklopedin : <http://www.ne.se/blekinge>. Hämtad 2011-06-02.

Nya ansikten : vår kulturpolitiska strategi. Region Blekinge.
<http://www.regionblekinge.se/media/45121/kulturstrategi.pdf>. Hämtad 2011-06-02

Paradigmskifte – regionaliseringen och samspillet mellan det offentliga och civilsamhällets organisationer : lägesrapport från folkbildningsförbundet oktober 2010.
<http://www.studieforbunden.se/Pdf/Paradigmskiftet/Paradigmskifte-lagesrapport.pdf>. Hämtad 2011-06-02

Powerpoint: Kvalitativ innehållsanalys Vt 2011-7.
<http://www8.stat.umu.se/kursweb/vt011/staasocsmom1/?download=Kvalitativ%20inneh%20E5llsanalys%20Vt%202011.pdf>

PM kommunalt samverkansorgan.
<http://www.bd.komforb.se/download/18.8b0fc812453f4914080001520/PM+-+Kommunala+Samverkansorgan+mars+2010.pdf>. Hämtad 2011-06-02.

Regeringskansliet; Ansvarsområden; Näringsliv, handel och regional tillväxt;
Regional tillväxtpolitik. <http://www.regeringen.se/sb/d/2498>

Regionguiden : en vägledare genom verksamhet och organisation.
<http://www.regionblekinge.se/media/132500/regionguiden20110221.pdf>. Hämtad 2011-06-02

Regionalt strukturfondsprogram för regional konkurrenskraft och sysselsättning i Skåne-Blekinge 2007:2013.
<http://publikationer.tillvaxtverket.se/ProductView.aspx?ID=1253>. Hämtad 2011-06-02

Rumslig utvecklingsplanering : länken mellan regionalt tillväxtarbete och kommunal översiktsplanering (2011).
<http://www.boverket.se/Global/Webbokhandel/Dokument/2011/Rumslig%20utvecklingsplanering.pdf>. Hämtad 2011-06-02

Sammanfattning av rapporten Kulturen i tillväxtprogrammen – en innehållsredovisning (2005). Riksantikvarieämbetet, Riksarkivet, Statens kulturråd, Svenska filminstitutet.
<http://www.kulturradet.se/upload/kr/publikationer/2004/sammanfattning.pdf>

Samverkansplan för Biosfärområde Blekinge Arkipelag.
http://www.blekingearkipelag.se/includes/dokument.asp?ID=Samverkansplan_Blekinge_Arkipelag.pdf

Så här skapar Blekinge sin framtid : regionalt utvecklingsprogram 2006-2013. Region Blekinge.
<http://www.regionblekinge.se/media/41141/blekingestrategin.pdf>. Hämtad 2011-06-02

Tillväxt Blekinge : regionalt tillväxtprogram för Blekinge 2008-2013. Region Blekinge.
http://www.regionblekinge.se/media/41137/tillvaxt_blekinge.pdf. Hämtad 2011-06-02

Tillväxtverket; Fakta och statistik; Om regional utveckling
<http://www.tillvaxtverket.se/huvudmeny/faktaochstatistik/omregionalutveckling.4.21099e4211fdb8c87b800017593.html>. Hämtad 2011-06-02.

Tacitus : <http://www.tacitus.nu/svenskhistoria/land/blekinge.htm>. Hämtad 2011-06-02.

Tänka i tid : Riksantikvarieämbetets strategi och vision 2011-2013.
http://www.raa.se/publicerat/0_br2010_4.pdf. Hämtad 2011-06-02

Verksamhetsplan och budget 2011. Region Blekinge.
http://www.regionblekinge.se/media/130780/verksamhetsplan_budget_2011.pdf. Hämtad 2011-06-02

Verksamhetsplan och budget 2011.
http://www.regionblekinge.se/media/130780/verksamhetsplan_budget_2011.pdf

Wikipedia; Innehållsanalys. <http://sv.wikipedia.org/wiki/Innehållsanalys>

Översiktsplan för Olofström kommun 2008 (2008). Olofström: Olofströms kommun.
<http://www.olofstrom.se/CM.php?PageID=37805>

Översiktsplan 2010 Sölvesborg kommun (2010).
<http://www.solvesborg.se/oversiktsplan>

Översiktsplan 2030 Karlskrona kommun (2010).
<http://www.karlskrona.se/Global/Karlskrona%20kommun/Dokument/Bostad%20och%20miljo/Plandokument/Översiktsplan%202030/Antagen%20ÖP/Översiktsplan%202030.pdf>. Hämtad 2011-06-02

Översiktsplan Ronneby kommun (2006).
<http://www.ronneby.se/publicweb/templates/Page.aspx?id=5676>

8.3. Bildförteckning

Tabell 1. Sammanställning av instrumentella aspekter på kulturarv och kulturmiljö. Upphovsman: Antonia Klüft.

Figur 1. Begreppskarta över förekommande aspekter på instrumentell användning av kulturarv och kulturmiljö i den regionala nivåns strategier. Upphovsman: Antonia Klüft.

Figur 2. Begreppskarta över förekommande aspekter på instrumentell användning av kulturarv och kulturmiljö i den lokala nivåns strategier. Upphovsman: Antonia Klüft.

BILAGA 1

Meningsbärande enheter : regional nivå

Attraktivitetsskapare

”Blekinge har alla förutsättningar att öka sin attraktionskraft genom att synliggöra och satsa på kultur och natur. Bakom dagens Blekinge finns ett natur- och kulturarv. Det finns områden och byggnader av stort kulturhistoriskt värde. Länets kust- och skärgårdsområden med äldre fiskelägen och militära anläggningar som ett naturligt inslag i miljön är exempel på detta. Kulturarvet i kommunhuvudorterna längs med kusten är av riksintresse. Att bevara och utveckla naturen och de kulturhistoriska byggnaderna och miljöerna bidrar till människors identitet och stolthet för sin hembygd. Samtidigt ges förutsättningar för att utveckla besöksnäringen.” (RUP)

”Det är viktigt att öka Blekinges attraktionskraft genom att stärka vår identitet och vårt varumärke så att kvinnor och män i alla åldrar vill bo, verka eller besöka Blekinge. ... Blekinge har en god och hälsosam livsmiljö med varierad natur, korta avstånd och ren luft och vatten. Däri ligger en attraktion. Vår region är dock inte ensam om dessa tillgångar och därför behövs kartläggningar var regionens unika attraktionskraft ligger, ur omvärldens perspektiv, inom både besöksindustrin, den kulturhistoriska arenan, näringslivet och de samhällsbyggande institutionerna, samt ge förslag på nya områden där attraktionsmekanismen kan utvecklas.” (RTP)

”I insatsområde 5 (i det regionala utvecklingsprogrammet; attraktivitet och regional identitet) ingår kultur och turism som två viktiga delar för regionens attraktivitet och regionala identitet. Blekinge som turismdestination har även en stor utvecklingspotential” (Internationell strategi)

”Insatsområde Kultur- och fritidsverksamhet (baserat på de kartbilder och visioner som framkommer i Blekingestrategin har Region Blekinge sex insatsområden) ... Mål: Det blekingska kulturarvet är en resurs för den regionala utvecklingen. Vi ska uppmärksamma och stärka den för att öka Blekinges attraktionskraft, 2011 ska ett utvecklingsprojekt ha påbörjats.” (Verksamhet och budget 2011)

”Inom det regionala utvecklingsarbetet är turismnäringen ett prioriterat område. Kopplat till diskussionerna om 'Bilderna av Blekinge' och ökad attraktionskraft är det entydigt att såväl offentliga företrädare som näringsaktörer tror att turismnäringen kan svara för en betydande tillväxt framöver.” (Strategi för turismnäringen)

”Blekinge och dess destinationer/upplevelsemöjligheter utgör ett val i en mycket stark konkurrens, där många regioner tävlar om att attrahera fler besökare, investeringar, boende och etableringar. ... Den helhet som karaktäriserar Blekinges natur- och kulturmiljö, evenemang, aktiviteter, infrastruktur med mera skapar attraktionskraften.” (Strategi för turismnäringen)

”Ett rikt kulturliv ger lyskraft och bidrar till att attrahera människor som vill bosätta sig och jobba i Blekinge” (RUP)

”En av de viktigaste pusselbitarna i arbetet med att fastställa en regional identitet är att det finns ett stort behov av att ta fram en tydlig och gemensam profil för Blekinge. Detta har efterfrågats både av näringsliv samt av offentliga och ideella organisationer. Det behövs ett underlag till hur Blekinge ska arbeta med turism, kultur, kulturarv och näringslivsfrågor, men även hur kommunikation och information med omvärlden ska se ut.” (RTP)

”Blekinge har alla förutsättningar att öka sin attraktionskraft genom att synliggöra och satsa på sitt kulturarv. En verksamhet med natur- och kulturinriktning med betoning på kulturarv som ett komplement till den turismsatsning, som nu håller på att ta form i Blekinge, kan bli ett viktigt profilområde. En stor del av dagens turism använder redan kulturmiljöer som bas för sin verksamhet. Likaså använder många organisationer, företag och kommuner kulturarvet och kulturmiljön i sin marknadsföring, ibland utan att vara medvetna om det.” (Entreprenörskap och kulturarv)

”Kulturarvet används för att framhäva attraktiva regioner och som utgångspunkt för företagande och entreprenörskap och i regionala tillväxt- och utvecklingsprogram är kulturarvet en viktig utgångspunkt.” (Entreprenörskap och kulturarv)

Näringsfrämjande

”Kultur främjar kreativitet och hälsa. Den är en kraft som bidrar till individens utveckling och är därför viktig för samhället. Kultur är en del av livsmiljön, men också en näring som kan skapa tillväxt” (RUP)

”En betydande tillväxtpotential finns inom den kreativa sektorn. Natur-, kultur-, kulturarv- och upplevelseturism erbjuder stora möjligheter till nya arbetstillfällen och nya företag i hela regionen. Produkter och tjänster som den kreativa sektorn utvecklar och erbjuder är ofta inte fysiska utan är oftast relaterade till upplevelser. Det finns behov av plattformar för entreprenörskap både på landsbygden och i skärgården, samt av en näringslivsplan kopplat till natur och kulturvärden i Blekinge.” (RTP)

”Andra viktiga näringar är den kreativa sektorn där bl. a. turismen är en växande bransch. Den globala miljöproblematiken kommer att kräva livsstilsförändringar som lockar till närkonsumtion av lokal produktion och konsumtion som också innefattar kultur- och naturupplevelser.” (RTP)

”Kartbilden Det innovativa Blekinge ... Framsynsstudier kan användas för att fånga upp embryon till innovationssystem. Hälso- och sjukvården är ett sådant exempel, där den kunskap som finns hos landstinget, kommunerna, BTH och Telecomcityföretagen förädlas för att utveckla affärsidéer inom nya områden. Ett annat område är att utveckla gränssnitten mellan upplevelser, kultur, turism och informationsteknologi. I de tre sydostlänen finns begynnande klusterbildningar av företag med anknytning till upplevelseindustrin.” (RUP)

”När jag fick ansvar för de regionala turismfrågorna för ett år sedan såg jag stora möjligheter. Här fanns de naturliga förutsättningarna – ett fantastiskt läge, en omväxlande natur och en spännande kulturhistoria – för en stark turism” (Strategi för turismnäringen)

”Turismnäringen har en stor potential som en sysselsättningsintensiv tjänstenäring” (Strategi för turismnäringen)

”2004 beslutade Regionfullmäktige hur organisation för Blekinges regionala turismverksamhet skulle se ut. Beslutet innebar att den regionala turismorganisationen integrerades och permanentades i samverkansorganet Region Blekinge – för att ge långsiktigt stabila förutsättningar för turismnäringen att växa i nära samverkan med Region Blekinges övriga prioriterade områden. Vikten av att öka kvaliteten i turismnäringen genom utvecklat samarbete med Blekinges kultur betonades också.” (Strategi för turismnäringen)

”Trender inom turistnäringen ... tillgängligheten ett av de viktigaste konkurrensmedlen ... vi vill uppleva många aktiviteter på kort tid ... interaktivitet, delaktighet i upplevelsen, allt viktigare ... allt fler söker autentiska upplevelser kopplat till natur och kultur, och vill också kombinera med någon form av lärande ... samtidigt som vi blir alltmer internationella så söker vi trygghet i vår närhet, en så kallad 'glokal' trend.” (Strategi för turismnäringen)

”I det Regionala utvecklingsprogrammet och i 'Den nya tillväxtresan' är turismnäringen en viktig tillväxtfaktor i nära samverkan med övriga regionala verksamheter, exempelvis kultur, övergripande näringslivsutveckling och gränsöverskridande arbete.” (Strategi för turismnäringen)

”Upplevelseindustrin/ den kreativa näringen är ett samlingsbegrepp för människor och företag med ett kreativt förhållningsätt med huvuduppgift att skapa eller leverera upplevelser i någon form. Turismnäring, som i hög grad innebär att förädla olika värden och att skapa upplevelser, är en stor del av upplevelseindustrin. Vi ställer idag allt högre krav på genuina upplevelser. ... Ett viktigt samverkansområde för turismnäringen är därför kulturen.” (Strategi för turismnäringen)

”Att utveckla entreprenörskapet i kulturverksamheten är en annan utmaning – ett bra och aktuellt exempel i Blekinge är projektet 'Entreprenörskap och kulturarv’.” (Strategi för turismnäringen)

”Övergripande mål 1: Öka Blekinges marknadsandel av den svenska turismomsättningen. ... Vi ska skapa förutsättningar för att lyfta fram unika, i Blekinge väl förankrade, upplevelser, gärna baserade på förutsättningarna i natur och kulturarv med miljö, uthållighet och hälsa som viktiga ingredienser. ... Bilden av Blekingen är en viktig framgångsfaktor för turismnäringen. Turismen ska vara med och skapa den bild som ska stärka Blekinges attraktionskraft.” (Strategi för turismnäringen)

”Målgrupper: ... specialintressen / natur och kultur / industrihistoria / världsarv / hobby m fl” (Strategi för turismnäringen)

”Turistföretagen är oftast små. Här finns en grund för nyföretagande och regional tillväxt. Kulturarrangemang, musikfestivaler, kulturarv, natur- och kulturmiljöer skapar attraktiva turistmål” (RUP)

”I Blekinge finns det alla förutsättningar att utveckla besöksnäringen inom affärsresandet, eko- och naturnära turism, skärgårdsturism, natur/kulturturism som världsarvet samt landsbygdsturism.” (RUP)

”Inom det regionala utvecklingsarbetet är turismnäringen och bl.a. dess koppling till kulturarvet ett prioriterat område och en av de viktigaste näringarna. ... Turismnäringen är skyltfönstret för ökad attraktionskraft när det gäller boende, företagande/investeringar och studier. Nuvarande samarbetsformer fungerar inte för att kraftsamla turismnäringen inom regionen. Rollfördelningen är oklar och aktörer drar åt olika håll.” (RTP)

”God förmåga till innovation och förnyelse är avgörande för den regionala konkurrenskraften där kulturarvet under det senaste årtiondet tillmätts allt större betydelse för tillväxt och regional utveckling.” (Entreprenörskap och kulturarv)

”Övergripande mål 3: Turismnäringens aktörer ska i stark samverkan, med ökat engagemang och ökade resurser, driva gemensamma aktiviteter och projekt. ... Såväl offentliga, kommersiella som ideella intressen är nödvändiga aktörer för att skapa det utrymme (mentalt och fysiskt), den finansiering och den kreativitet som är nödvändiga ingredienser i turismnäringens utveckling.” (Strategi för turismnäringen)

”I Blekinge finns det alla förutsättningar att utveckla besöksnäringen inom affärsresandet, eko- och naturnära turism, skärgårdsturism, natur/kulturturism som världsarvet samt landsbygdsturism.” (RUP)

”I det Regionala utvecklingsprogrammet och i ’Den nya tillväxtresan’ är turismnäringen en viktig tillväxtfaktor i nära samverkan med övriga regionala verksamheter, exempelvis kultur, övergripande näringslivsutveckling och gränsöverskridande arbete.” (Strategi för turismnäringen)

”Turismnäringen har en stor potential som en sysselsättningsintensiv tjänstenäring” (Strategi för turismnäringen)

”Kulturmiljöer kan ge en god ekonomisk omsättning och denna aspekt måste uppmärksammas liksom det idag svaga entreprenörskapet som behöver stärkas. Det är nödvändigt att utveckla nyttjandet av kulturmiljöer för att uppnå ett bevarande av de kulturvärden som inte har något formellt skydd.” (Samverkansplan för Blekinge Arkipelag, remissversion)

”Strategier för utveckling och nyttjande av områdes kulturvärden, handlar mycket om intresse, ansvar, idéer och aktivitet hos boende/brukare i området ... pågående projekt som ’Entreprenörskap och kulturarv’ [spelar här en viktig roll]. Det finns ett stort behov av att bygga upp och förmedla kunskap kring kulturmiljöer i området, för att säkra ett hållbart nyttjande.” (Samverkansplan för Blekinge Arkipelag, remissversion)

God livsmiljö

”Det hållbara Blekinge är mångfascetterat. Det handlar om hushållning med såväl människor som naturresurser och aktsambet om natur- och kulturmiljön. Det handlar om hälsa och livsmiljö samt om sysselsättning och arbetskraftförsörjning. ... Det hållbara Blekingen är en förutsättning för att Blekinge skall bli framgångsrikt” (RUP)

”Blekinge har en god och hälsosam livsmiljö. Här finns varierande natur, korta avstånd, ren luft och rent vatten. Detta bidrar till att människor vill bo och verka i eller besöka Blekinge. ... Det Blekingska natur- och kulturlandskapet kännetecknas av mångfald och stundstals av

örörda miljöer som i skärgården eller i skogslandskapet. Världsarvet Karlskrona speglar ett historiskt perspektiv då Blekinge var en gränsregion.” (RUP)

”Blekinges strategiska vägval fokuserar på två insatsområden: ’Det goda livet’ samt ’Kultur, turism och naturupplevelser’” (RUP)

”Ytterligare en dimension av det Goda livet är hållbara stads- och tätortsmiljöer. Blekinges städer och tätorter har många kvaliteter. Här finns arkitektoniska och kulturhistoriska värden och varierande och levande vistelsemiljöer där bostäder, service, handel, rekreationsområden och arbetsplatser är sammanflätade. Även dessa miljöer och deras värden måste utvecklas.” (RUP)

”Barnen och de unga är framtiden. De ska ha full tillgång till kultur, språk, upplevelser och kulturarv.” (Kulturpolitisk strategi)

”Hållbar utveckling och miljö är centralt när det gäller dagens utvecklingsfrågor. Att behysa vikten av ett hushållande, även med våra lokala resurser så som kulturarvet, lokal kunskap och den redan byggda miljön, ger en ökad fokus på kulturmiljöns betydelse.” (Entreprenörskap och kulturarv)

(Övrigt)

”Olika former av samverkan kring kultur- och fritidsfrågor gynnar utvecklingen, idérikedomen och mångfalden i kultur- och fritidslivet. Denna samverkan kan vara på lokal, regional, nationell och internationell nivå och ske i både befintliga och nya sammanhang. Vi ska utveckla och intensifiera kontakterna i både Sydost- och Östersjöregionen, för att ta tillvara nya idéer, tankegångar och kontakter. Samverkan mellan kulturaktörerna ska uppnås för att nyttja befintliga resurser bättre.” (Verksamhet och budget 2001)

”Övergripande mål 3: Turismnäringens aktörer ska i stark samverkan, med ökat engagemang och ökade resurser, driva gemensamma aktiviteter och projekt. ... Såväl offentliga, kommersiella som ideella intressen är nödvändiga aktörer för att skapa det utrymme (mentalt och fysiskt), den finansiering och den kreativitet som är nödvändiga ingredienser i turismnäringens utveckling.” (Strategi för turismnäringen)

”Upplevelseindustrin är också exempel på ett område där såväl kommersiella, ideella och offentliga krafter måste finna former för samverkan – också tillsammans med forskning/utbildning.” (Strategi för turismnäringen)

”Kulturarvet och världsarvet är en resurs för den regionala utvecklingen. Vi ska uppmärksamma och stärka dessa för att öka Blekinges attraktionskraft. Vi ska samla bilden av Blekinges rika kulturarv och kulturliv, bilden ska vara positiv och tydlig och ska bidra till att man vill bo, besöka, återvända till och verka i regionen.” (Kulturpolitisk strategi)

”Region Blekinge ska medverka till etablering och utveckling inom kulturens område för att ge ökad tillväxt och förnyelse inom regionen. För att skapa bättre förutsättningar för våra kulturutövere ska vi ta initiativ till att utveckla nätverk mellan kulturen, samhället och näringslivet. Kulturarvet och världsarvet är en resurs för den regionala utvecklingen. Vi ska uppmärksamma och stärka dessa för att uppnå en större tillväxt och dragningskraft i och till regionen. (Verksamhet och budget 2011)

”Biosfärområdet präglas av en lång kulturhistoria med traditioner och rikt kulturarv. Det saknas dock inventeringar och uppdaterade kunskapsunderlag om kulturmiljöer och

fornlämningar, vilket är en förutsättning för att kunna genomföra en hållbar planering. Kommunerna har inte utarbetade kulturmiljöprogram och idag riskeras delar av utpekade riksintresseområden för kulturmiljöer att exploateras eftersom de till stor del inte är säkerställda. ... Länsstyrelsen arbetar med att ta fram ett regionalt strategiprogram eftersom nuvarande kulturmiljöprogram på regional nivå är föråldrat och kräver uppdatering.”
(Samverkansplan för Blekinge Arkipelag, remissversion)

BILAGA 2

Meningsbärande enheter : lokal nivå

Attraktivitetsskapare

Karlskrona

"Kommunen ska fortsätta vara attraktiv för boende och näringsliv med en bevarad kulturell identitet och värdefulla miljöer"

"Stadsmiljöns kvaliteter prioriteras högt och gestaltningen av de offentliga rummen stärker stadens identitet och kommunens attraktionskraft. Att komplettera bebyggelse i byar och samhällen innebär en förädling som kan förstärka mindre orters identitet och attraktivitet."

"Karlskronas marina historia är skälet till stadens existens och grundläggning och världsarvet är kopplat till detta ... Det är viktigt för Karlskrona och regionen att marinbasen kan fortsätta att utvecklas."

"Det är viktigt att lyfta fram och utveckla det som är unikt för Karlskrona. Det vill säga vår världsarvsstad och skärgård i en marin och maritim anda. Besöksäsongen bör förlängas med fler aktiviteter under vår, höst och vinter."

Karlshamn

"Skärgårdsområdet har hittills bevarats från hård exploatering och utbyggnad varvid intrycket av genuin skärgårdsmiljö finns kvar till stor del. Skärgårdens stora natur- och kulturvärden är en av grundpelarna i kommunens attraktivitet."

"Skärgården och dess värden spelar en viktig roll i strävan att marknadsföra kommunen som attraktiv plats att bo, verka och leva i"

Kommunens viljeinriktning för bostäder: "Att arbeta för att skapa tätorter med tydlig identitet och god arkitektur", "Att se bevarandet av natur- och kulturmiljöer som en tillgång vid planering av områden för bostadsändamål"

"Kommunen skall eftersträva en god arkitektur där man tydligt kan avläsa olika tidsepoker och avtryck, även från vår egen tid. Detta innebär att en god arkitektur med hög kvalitet, identitet och självkänsla skall främjas"

"Kulturmiljön kan sägas vara vår gemensamma historia så som den avspeglar sig i landskapet och bebyggelsen runt omkring oss. Intressanta och välbevarade kulturmiljöer gör Karlshamn till en attraktiv kommun."

Olofström

"Planförslaget bidrar till att öka kommunens konkurrenskraft när det gäller livsmiljö, näringslivsmiljö och upplevelsemiljö ... Då det gäller upplevelsemiljö, bygger Olofströms kommun i första hand sin utveckling på kommunens unika natur- och kulturmiljö."

"Olofströms kommun är speciellt rik på kulturmiljöer som skildrar människans historia. En unik miljö som ger kommunen karaktär. Kunskap om tidigare generationers miljöer ligger som grund för dagens utveckling."

"Kulturmiljöer är av stor betydelse för bygdens och invånarnas identitet, ett unikt kulturarv som ger kommunen karaktär. (Denna kunskap är en grund för dagens och morgondagens utveckling samt en grundläggande utgångspunkt för besöksnäringen."

Ronneby

"Historisk miljö med karaktärsfull kärna" nämns under ortsanalysernas (swot-analyser) 'styrka'

Sölvesborg

"Sölvesborgs kommun har historiskt kännetecknats av att vara en strategisk knutpunkt mellan Skåne och Blekinge framförallt för handel och sjöfart. Handelsidentitet är fortsatt levande och stark i den småskaliga handelsstaden med det medeltida gatusträckningarna fortfarande välbevarade. Att handeln, sjöfarten, jordbruket och fisket satt sin prägel i kommunen är en viktig del i kommunens identitet. I framtidsarbetet är det viktigt att ta vara på den identitet som finns och förtydliga den."

"Eftersom de övergripande karaktärsdragen i landskapet är värdefulla för den biologiska mångfalden, boendeattraktiviteten, turismen, rekreationen/friluftslivet kommer de att tas upp i översiktsplanen"

"Kommunens unika och värdefulla natur- och kulturmiljöer ska bevaras och utvecklas så att de även i framtiden kan bidra till kommunens attraktivitet som boendeort."

[Utvecklingsscenarier; Alternativ ett] "Fiskelägenas attraktionskraft har förstärkts genom bevarande och utveckling av kulturmiljöer och den lokala byggnadstraditionen." ... "De kulturhistoriska värdena i centrum har tagits tillvara och utvecklats som en av de största attraktionskrafterna för Sölvesborgs tätort."

Näringsfrämjande

Karlskrona

"Kulturmiljön ska också ses som en kraft och resurs att ta tillvara för att utveckla kommunen och regionen när det gäller besöksnäring. Det regionala tillväxtprogrammet för Region Blekinge understryker vikten av att kulturarvet tas tillvara i större utsträckning inom turistnäringen."

"Utvecklingen av besöksnäringen har varit positiv sedan några år tillbaka och den utvecklingen förväntas fortsätta. ... Karlskronas skärgård och naturlandskap är det största

besöksmålet i kommunen ... Stadens maritima miljöer och maritima företeelser lockar många besökare liksom Karlskrona som världsarv. ... Även Kristianopel är en välbesökt kulturhistorisk miljö.”

Det levande världsarvet har fortfarande kvar sin ursprungliga funktion (varvet producerar fortfarande fartyg osv.). Den historiska kontinuiteten och traditionen är unik och mycket betydelsefull för världsarvets fortsatta existens. Stumholmen har genom sitt läga och sin unika bebyggelse blivit ett av Karlskronas mest attraktiva områden för arbete, boende och rekreation

”Världsarvet ska ses som en möjlighet att bidra till den regionala utvecklingen och kan mycket väl utnyttjas som hävstång och som en viktigt attraktionskraft såväl vad gäller inflyttning som besöksnäring.”

Mål att utveckla turismen kring världsarvet och tillgängliggöra besöksmålet.

Karlshamn

”Skärgården i Karlshamns kommun är unik och mycket attraktiv för boende, besökare, turism och rörligt friluftsliv. Natur- och kulturmiljön är en stor tillgång inte bara lokalt för Karlshamn och Blekinge utan också nationellt då området är klassat som riksintresse.”

Genomförande av vision för det näringspolitiska arbetet; bl a ”Att verka för att kommunens besöksmål och turism utvecklas” ... Naturturism (ex fisket i Mörrumsån, viltreservat Erkisberg, friluftsliv i dalgång) tar överlag större plats

Olofström

”Utvecklingsområde: Tillvarata och utveckla nyttjandet av kommunens kulturmiljöer; Syfte: Olofströms kommun är rik på kulturmiljöer, en unik miljö som ger kommunen karaktär. Det är av vikt att dra nytta av detta kulturarv och göra den tillgänglig för både kommuninvånare och besökare ... Mål: Kulturfestival som tillvaratar och samordnar de unika kulturmiljöer och kulturpersonligheter med rötter från bygde – fördjupar Olofström med varumärket författar- och kulturbygd” (Strategiskt utvecklingsprogram 2009-2010)

”Den ’Svarta diabasgången’ är en smal ådra bestående av stenen hyperit ... Utmed hela diabasgången har det funnits närmare 50 mindre stenbrott. Samtliga är idag nedlagda men brotten finns kvar i terrängen som minnesmärken över Stenriket. Täckerna har betydelse som kulturminnen och för turismen inom Stenriket.”

Ronneby

”Ronneby Brunnsspark är ett av de största turistmålen i kommunen. Brunnsparken fungerar som en oas med inbjudande gräsytor, ett vackert vattenfall, planteringar och ett berg av Rhododenron.”

”Brunnsparken med tillhörande evenemang erbjuder såväl avkopplande stunder som ett utbud av aktiviteter.”

”Mitt i stan ligger Rådhusparken, en park med ett rikt växtsortiment. Övriga besöksmål är Tingshuset, en byggnad i Jugendstil.”

Sölvesborg

”När det gäller kulturfrågor bör man i översiktsplanen diskutera målsättningar ör att öka tillgängligheten till Sölvesorgs olika kulturcentra, såsom bibliotek, stadsmuseum, konsthall, m.m. samt kulturhistoriskt värdefull bebyggelse, något som ställer krav på bl.a. gång- och cykelvägar och kollektivtrafik.”

”Flera näringar, bl.a. turistnäringen, är beroende av att dessa [natur- och kulturmiljön] tillgångar förvaltas och inte förstörs t.ex. vid ovarsam exploatering.”

God livsmiljö

Karlskrona

Under rubriken 'rekreation och fritid' skrivs att offentliga miljöer ska uppmuntra till rekreation; att grönytor ska finnas i anslutning till större bostadsområden och att bastsjön och mörtsjöasen m fl är stora rekreatiomsområden. Rekreation kopplas i huvudsak samman med natur- och grönområden, och mindre med kulturlandskap. Området 'Skärva' ses dock som ett viktigt rekreatiomsområde med höga natur- och kulturmiljövärden.

”Området är av riksintresse för kulturmiljö med storgårdar i omgivande öppet landskap i Karlskronas närhet.”

Karlshamn

”I visionen för Karlshamns kommun lyfts den goda livsmiljön fram som en viktig faktor för en positiv befolknings- och näringslivsutveckling.”

”Landsbygden, dess invånare och företag är härvid en tillgång och möjlighet för hela kommunen ... En levande landsbygd kan uppnås genom samspel mellan naturvård, turism, friluftsliv och areella näringar”

Sölvesborg

”En ekonomiskt hållbar utveckling innebär en balanserad tillväxt som på lång sikt inte leder till skuldsättning eller förstörelse av grundläggande tillgångar. Natur- och kulturmiljön tillhör dessa grundläggande tillgångar.”